

II. AKTUALNE TEME

1. MIKROEKONOMSKA ANALIZA BANAKA I STRUKTURA BANKARSKOG TRŽIŠTA U HRVATSKOJ

1. Uvod

Bankarski sektor jedan je od najvažnijih u tržišnoj privredi. On svojim posredovanjem između suficitarnih sektora (uglavnom kućanstava) i deficitarnih sektora (uglavnom poduzeća i države) omogućava prijenos kupovne moći kroz vrijeme, i na taj zaobilazni način, povećavanje proizvodnje i potrošnje, odnosno blagostanja. U zemljama koje tek otkrivaju tržišni način poslovanja, poput Hrvatske, bankarski sektor može odigrati važnu ulogu u promicanju rasta i razvoja. Da bi se to ostvarilo, bankarski sektor mora imati odgovarajuću tržišnu strukturu i tržišne kriterije poslovanja.

Banke i ostale depozitne institucije su poduzeća koja u tržišnim privredama imaju za cilj maksimizirati profit. Način na koji banke maksimiziraju profit može se prikazati pomoću jednostavnog mikroekonomskog modela temeljenog na pretpostavkama savršene konkurencije¹, koji će biti prikazan u slijedećem odjeljku. Taj mikroekonomski model će se potom primijeniti u analizi tržišta bankovnih zajmova, a potom, u slijedeća dva odjeljka, u analizi tržišta bankovnih depozita. Nakon toga će se odstupiti od modela temeljenog na savršenoj konkurenciji i prikazati drugi ekstremni slučaj, bankarski monopol. Poslije ta dva ekstremna slučaja, prikazat će se monopolistička konkurencija i oligopol uz liderstvo, kao modeli između dva ekstrema koji su bliži stvarnosti. Potom će se u posljednjem odjeljku analizirati struktura bankarskog tržišta u Hrvatskoj.

¹ Model Rogera Millera i Davida VanHoose-a je prikazan u: Miller, Roger L., i David D. VanHoose: "Modern Money and Banking", McGraw-Hill, New York, 1993.

2. Model bankarskog sektora potpune konkurencije

Pretpostavit ćemo da su banke (i štedionice²) jednostavne depozitne institucije koje izdaju čekovne račune (račune po viđenju) na koje plaćaju depozitnu ili pasivnu kamatu. U sektoru banaka vlada potpuna konkurencija, odnosno ima mnoštvo banaka koje su nedovoljno velike da bi svojom veličinom (udjelom na tržištu) mogle utjecati na uvjete poslovanja (cijenu svojih bankarskih usluga). Zamislit ćemo jednu od njih, *banke j*. Čekovni depoziti su jedini izvor prikupljanja fondova *banke j*, dakle, pretpostavljamo da banka ne prikuplja dodatne fondove izdavanjem vlastitih vrijednosnica. Fondove, odnosno novac prikupljen putem čekovnih depozita banka plasira u kredite. Ti su krediti svi jednaki po vrsti i dospijeću. Pritom nema razlike u bonitetu zajmoprimaca: svaki zajmoprimac (a s njime i zajam) nosi jednak rizik neotplate (default risk). Bilanca *banke j* izgleda ovako:

(1) $A = P$ (aktiva jednaka pasivi)

Kako se u aktivi *banke j* nalaze samo krediti L_j , a u pasivi samo depoziti D_j , iz bilance *banke j* proizlazi i **bilančno ograničenje** banke:

(2) $L_j = D_j$

Da bi se mogao maksimizirati profit, treba ga prvo odrediti. Profit banke je kao i kod svakog poduzeća jednak razlici ukupnog prihoda i ukupnih ekonomskih troškova (eksplicitnih troškova i implicitnih - oportunitetnih troškova):

(3) $\pi_j = UP_j - UT_j$

Prihodi banke su aktivne kamate r_l koje banka zarađuje po svakoj (novčanoj) jedinici kredita, odnosno

² Model koji će se prikazati vrijedi jednako tako i za štedionice. Razlika, naime, između banaka i štedionica postoji u strukturi komitenata, strukturi zajmova po vrsti i ročnosti, što se u ovome modelu zanemaruje.

$$(4) \quad UP = r_L \cdot L_j.$$

Banka ima tri vrste troškova: a) troškovi pasivnih kamata na svaku primljenu (novčanu) jedinicu čekovnih depozita, $r_D \cdot D_j$; b) troškovi proizvodnih faktora: troškovi zgrada, šaltera, ureda, namještaja i plaća zaposlenih pri primanju depozita TR_D i davanju zajmova TR_L ; i c) oportunitetni troškovi bavljenja bankarstvom umjesto da se prikupljeni proizvodni faktori angažiraju u nekoj drugoj djelatnosti. Dakle,

$$(5) \quad UT = (r_D \cdot D_j) + TR_D + TR_L.$$

Pretpostavljamo da oportunitetni troškovi nisu visoki, jer bi tada vlasnici banke uposlili prikupljene proizvodne faktore u druge djelatnosti.

Profit banke je stoga,

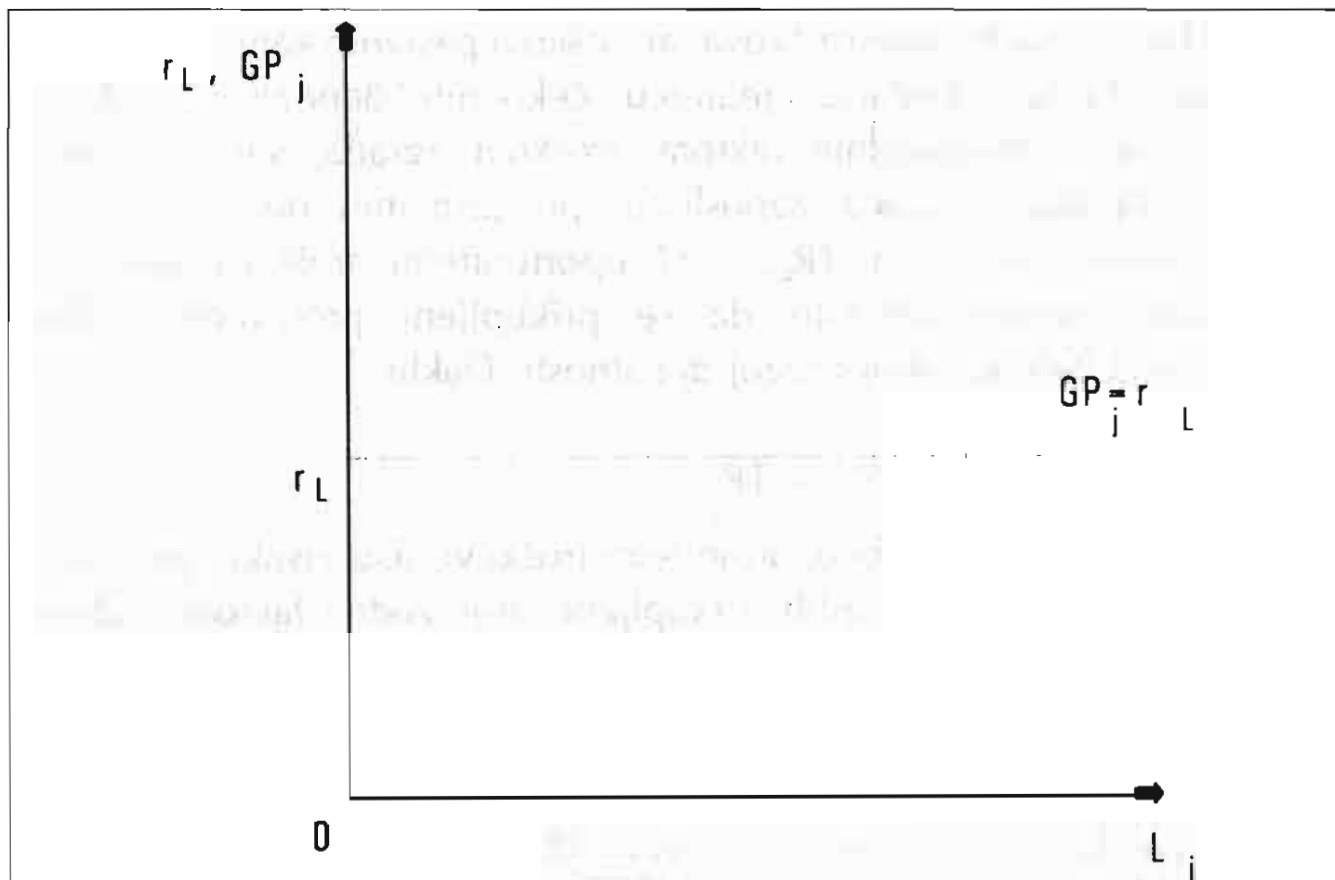
$$(6) \quad \pi_j = UP_j - UT_j = (r_L \cdot L_j) - (r_D \cdot D_j) - TR_D - TR_L.$$

Pretpostavili smo da u bankarskom sektoru vlada potpuna konkurencija, dakle postoji mnoštvo malih banaka, postoji slobodni ulazak i izlazak iz bankarskog sektora, depoziti i zajmovi svih banaka se smatraju homogenima, te sve banke imaju jednaku tehnologiju poslovanja. Pojedinačna banka, poput banke j , ne može utjecati na zajmovni kamatnjak, pa je granični prihod dodatne novčane jedinice dane u zajam upravo jednak zajmovnom (aktivnom) kamatnjaku r_L ,

$$(7) \quad GP_j = r_L.$$

Krivulja graničnog prihoda se može vidjeti na Slici 1.

Slika 1

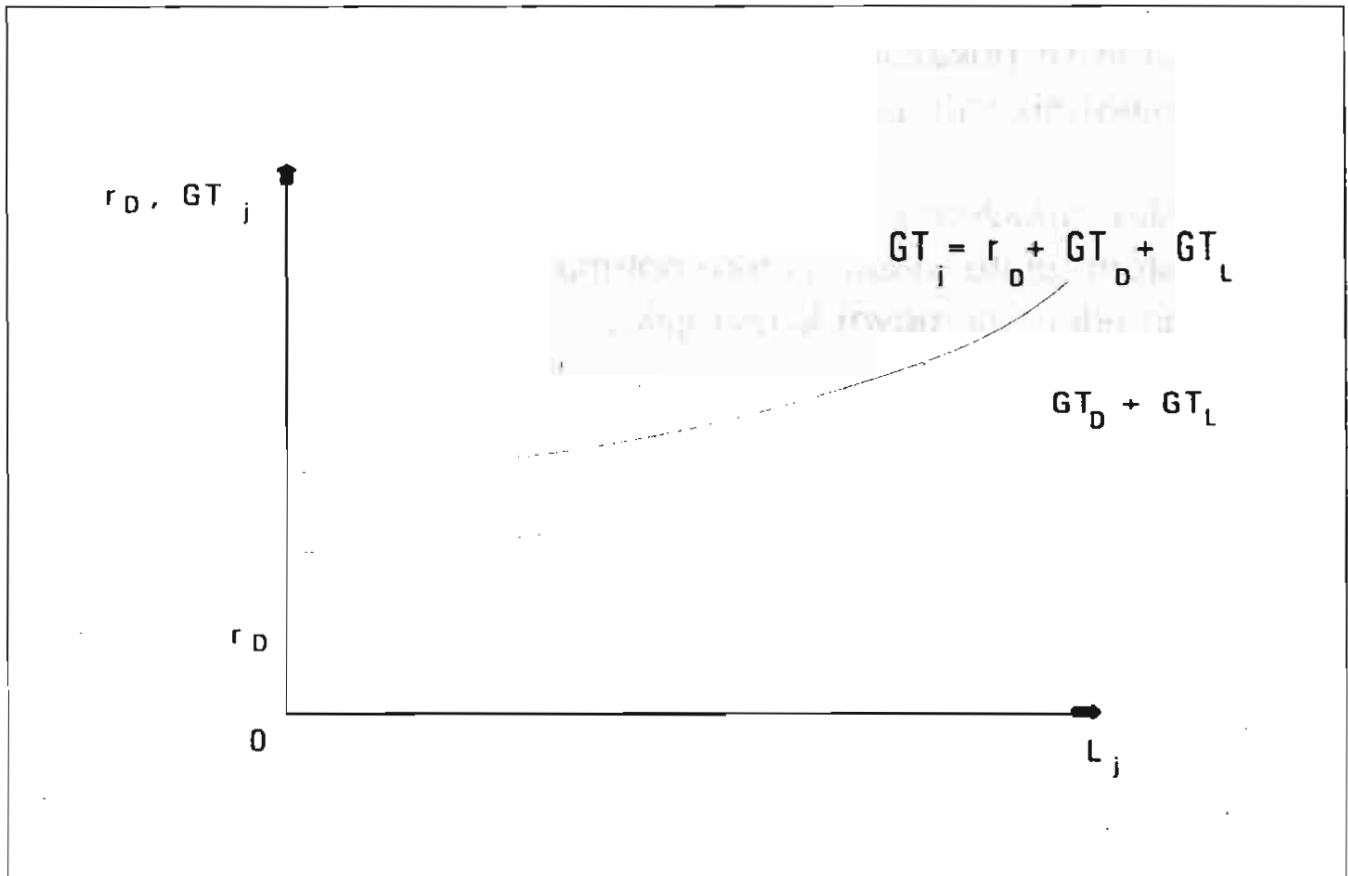

Granični troškovi se sastoje od nekoliko komponenti: graničnih troškova pasivnih kamata r_D , graničnih troškova proizvodnih faktora kod primanja depozita GT_D i graničnih troškova proizvodnih faktora kod davanja zajmova GT_L ,

$$(8) \quad GT_j = r_D + GT_D + GT_L.$$

Krivulja graničnih troškova se može vidjeti na Slici 2.

Slika 2

Iz mikroekonomije je poznato da se optimalni profit postiže kada je $GP = GT$. Algebarski se optimalni profit dobije deriviranjem profita, jednačba (6), po količini zajmova, imajući u vidu da je iz bilančnog ograničenja količina zajmova jednaka količini depozita ($L_j = D_j$). Dakle,

$$(9) \pi_j = UP_j - UT_j = (r_L \cdot L_j) - (r_D \cdot D_j) - TR_D - TR_L.$$

$$(10) \frac{\partial \pi}{\partial L_j} = r_L - (r_D + GT_D + GT_L) = 0.$$

Uvjet prvog reda za maksimum nalaže da prva derivacija mora biti jednaka nuli, kao što je to već učinjeno u jednačbi (10). Time dobijemo:

$$(11) r_L = r_D + GT_D + GT_L$$

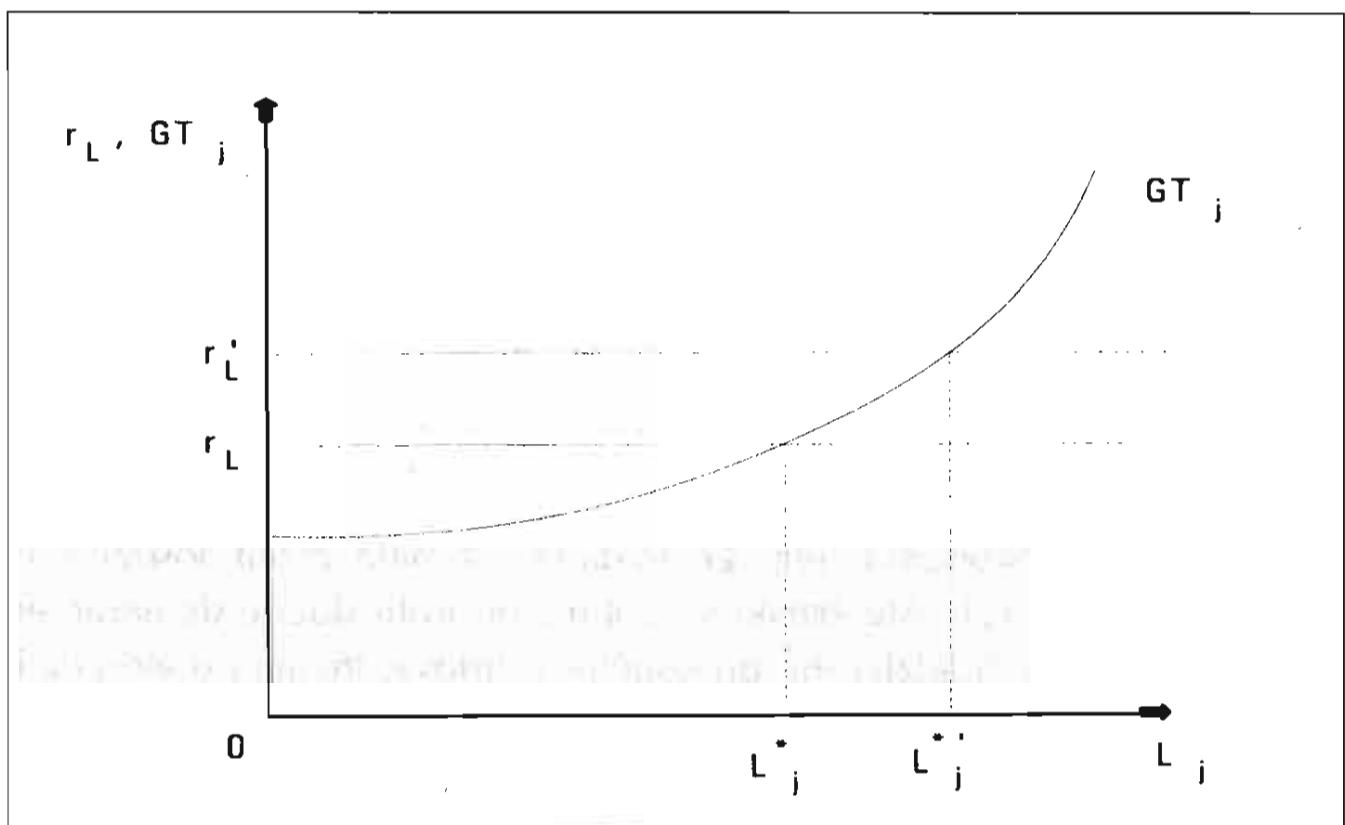
Imajući u vidu da je $GP_j = r_L$ (jednačba 7) i $GT_j = r_D + TR_D + TR_L$ (jednačba 8), jednačba (11) se može drugačije napisati:

$$(12) GP_j = GT_j$$

čime se pokazuje da i ovdje vrijedi mikroekonomski uvjet za maksimizaciju profita³.

Ako prikažemo granične prihode i granične troškove banke na istom grafu dobit ćemo optimalnu količinu zajmova L_j^* uz određeni zajmovni kamatnjak.

Slika 3

Optimalna količina zajmova (koja maksimizira profit) je L_j^* uz zajmovni kamatnjak r_L . Ako poraste kamatnjak na tržištu zajmova na r'_L , tada će banka moći dati veću količinu zajmova $L_j'^*$, krećući se uzduž svoj krivulje graničnih troškova. I obratno. Krivulja graničnih troškova banke GT_j je ujedno i krivulja ponude zajmova banke j .

³ Kriterij za maksimizaciju profita sličan jednadžbi (11) vrijedi i za nepotpunu konkurenciju. Vidi: Santomero, Anthony M., "Modeling the Banking Firm", *Journal of Money, Credit, and Banking*, vol. 16, br. 4, studeni 1984. (2 dio).

U optimumu, gdje je $GP_j = GT_j$, vrijedi jednadžba (12), odnosno, ako se drugačije napiše:

$$(13) \quad r_L - r_D = GT_D + GT_L$$

Jednadžba (13) pokazuje kakav bi odnos trebao biti između zajmovnog (aktivnog) i depozitnog (pasivnog) kamatnjaka. Razlika između zajmovnog i depozitnog kamatnjaka (spread) bi trebala pokrivati troškove faktora pri primanju depozita i davanju kredita (zajedno s određenom profitnom maržom u nekonkurentnim slučajevima). Što su troškovi faktora veći to zajmovni kamatnjak (i spread) mora biti veći od depozitnog kamatnjaka da bi banka poslovala u optimumu. Isto je tako ako banka ima prethodno akumuliranih gubitaka koje mora pokrivati (u obliku jalovih zajmova).

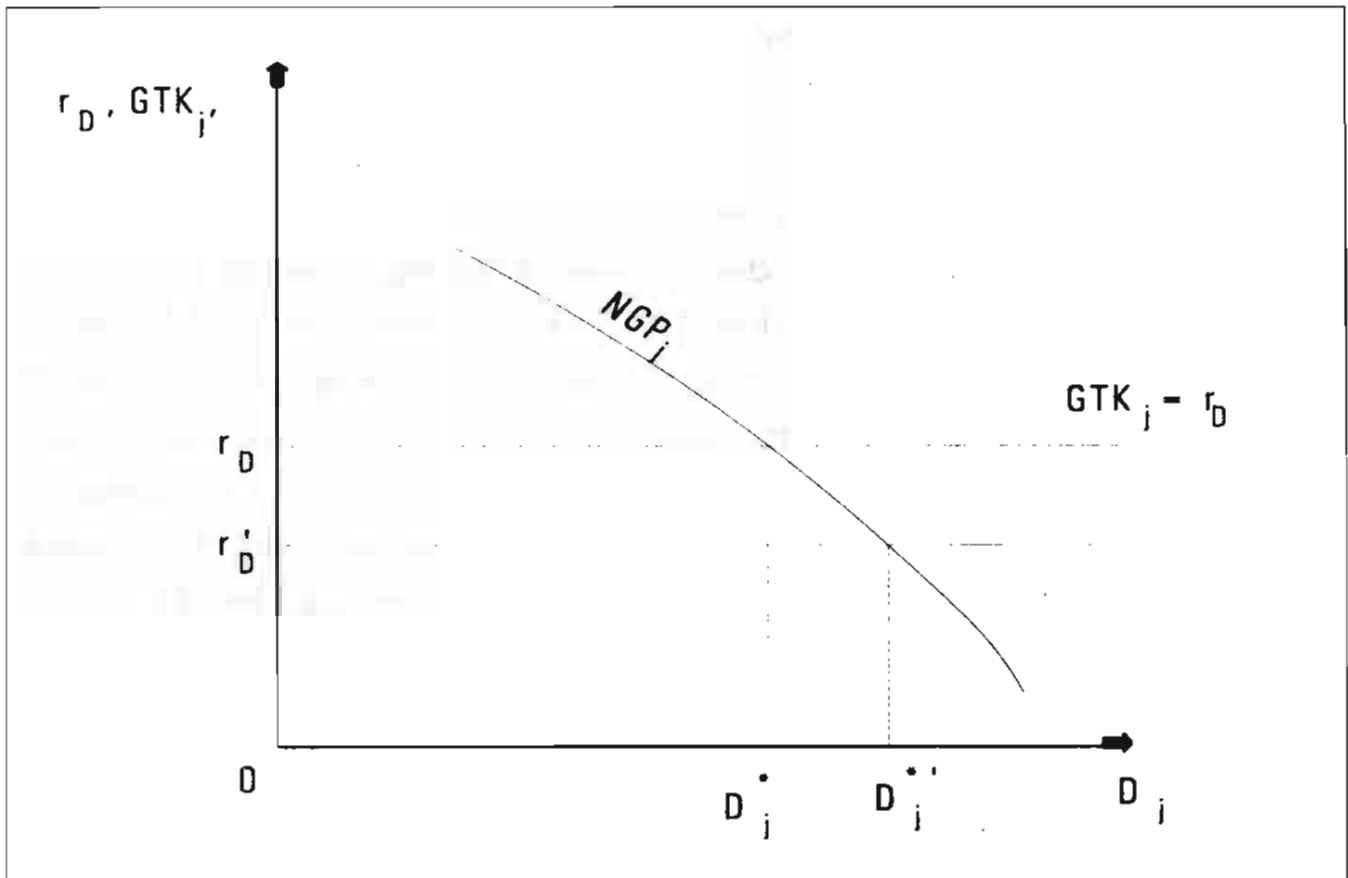
Ako se jednadžba (13) napiše malo drugačije dobije se:

$$(14) \quad r_D = r_L - (GT_D + GT_L)$$

Izraz na desnoj strani jednadžbe (14) je **neto granični prihod banke j** ili NGP_j , koji *banka j* zaradi od dodatne novčane jedinice primljenih depozita. Izraz na lijevoj strani jednadžbe (14) prikazuje granični trošak dodatne jedinice primljenih depozita - **granični trošak (pasivnih) kamata GTK_j** .

U optimumu je granični trošak kamata jednak neto graničnom prihodu na depozite kao što se može vidjeti na Slici 4.

Slika 4

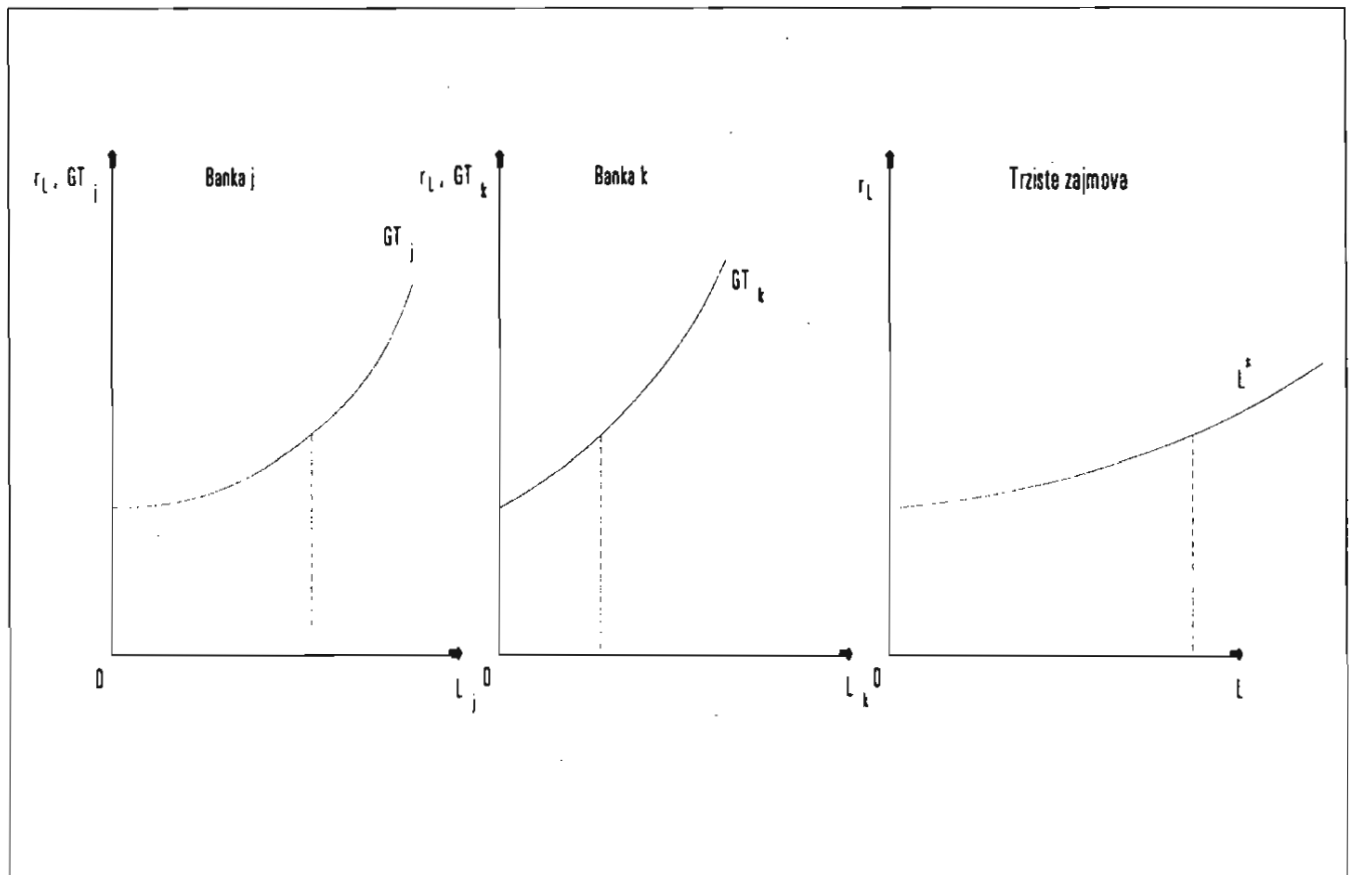
U ovisnosti o razini depozitnog (pasivnog) kamatnjaka, banka će željeti držati razne količine depozita koje maksimiziraju prihod banke j . Ako je depozitni kamatnjak (granični trošak dodatne novčane jedinice primljenih depozita) jednak r_D , optimalna količina depozita će biti D_j^* . Ako depozitni kamatnjak na tržištu padne na r'_D , banka j će biti voljna primiti veću količinu depozita D_j^{**} . I obratno. Krivulja neto graničnog prihoda NGP_j predstavlja krivulju potražnje banke j za depozitima.

3. Tržište zajmova

Tržište zajmova se sastoji od prodavača (ili ponuđača) - banaka i kupaca (ili tražioca) - kućanstava i poduzeća, koji se u literaturi obično nazivaju *nebankarskom javnošću ili nebankarskim sektorom* (nonbank public sector). Krivulja ponude pojedinačne banke, banke j , odražava krivulju graničnih troškova banke j , GT_j . Krivulja ponude zajmova svih banaka,

odnosno krivulja ponude zajmova na tržištu zajmova, dobije se jednostavnim vodoravnim zbrajanjem ponuda (ponuđenih količina zajmova uz određeni zajmovni kamatnjak) pojedinačnih banaka, što se može vidjeti na Slici 5.

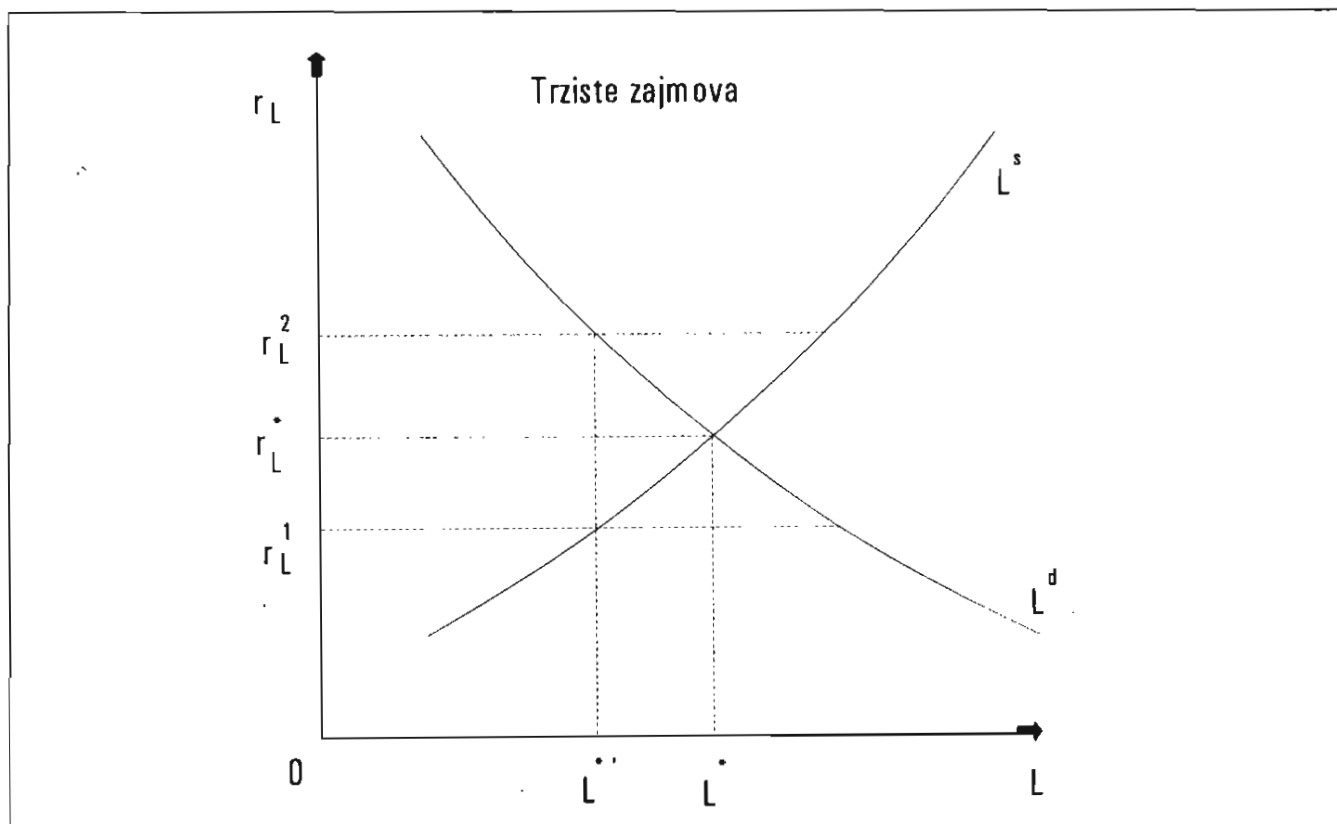
Slika 5

Svako kućanstvo i poduzeće, koji su tražioci zajmova, ima vlastitu krivulju potražnje za zajmovima koja ima negativan nagib - što je veći zajmovni kamatnjak, manje će se zajmova uzimati. Pojedinačne krivulje potražnje za zajmovima svakog pojedinog kućanstva i poduzeća možemo također vodoravno zbrojiti da bismo dobili tržišnu krivulju potražnje za zajmovima.

Ako prikažemo krivulju ponude i potražnje za zajmovima na istom grafu, dobit ćemo ravnotežu na tržištu zajmova (Slika 6).

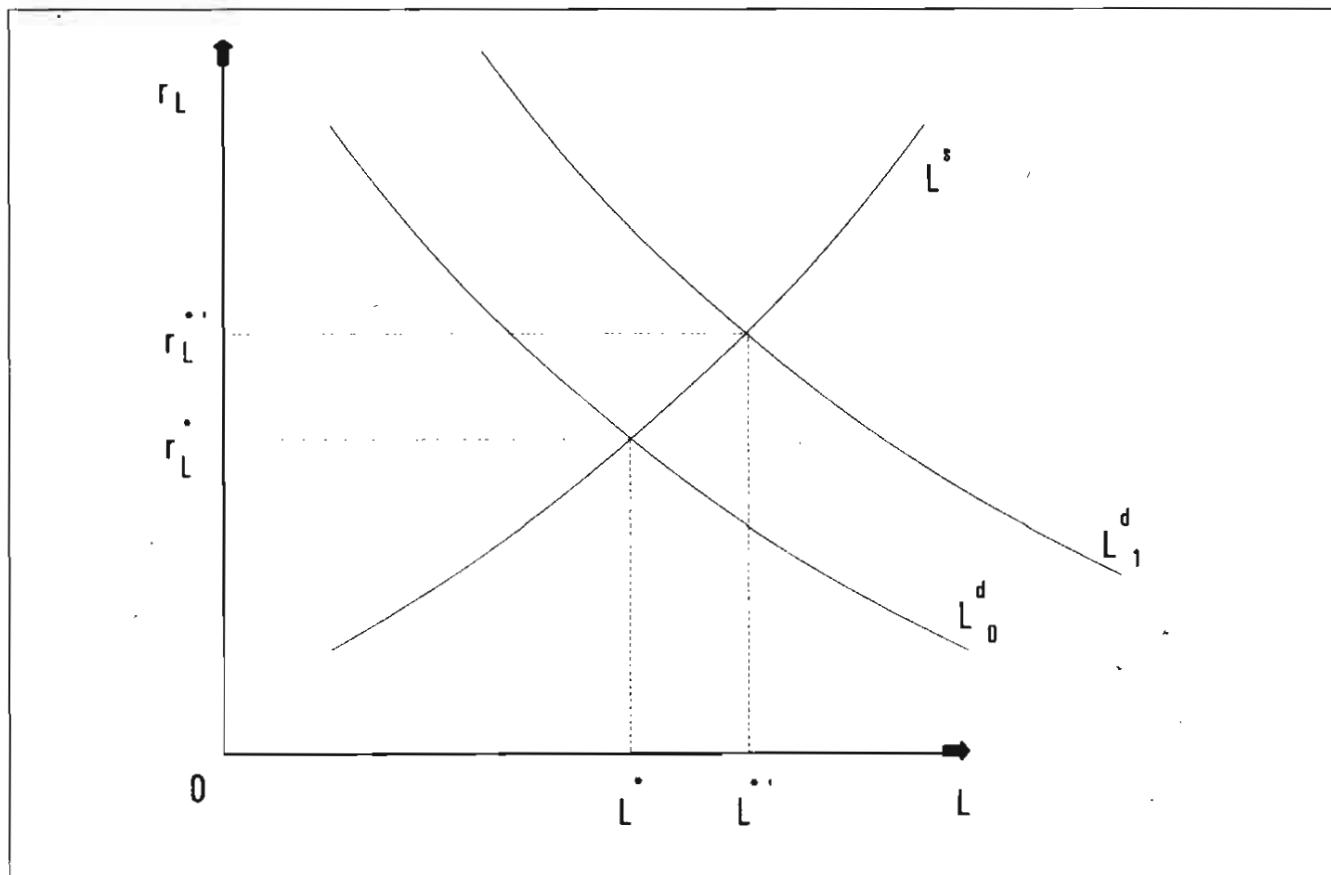
Slika 6

Ta je ravnoteža stabilna. Ako bi zajmovni kamatnjak na tržištu depozita bio viši od ravnotežnog r_L^* , tada bi na tržištu bio višak ponude bankovnih zajmova nad potražnjom te nebankarska javnost ne bi uzimala zajmove uz taj zajmovni kamatnjak, pa bi banke snižavale zajmovni kamatnjak do ravnotežnog. Ako bi, pak, zajmovni kamatnjak bio niži od ravnotežnoga, nastao bi višak potražnje za zajmovima nad ponudom zajmova, pa bi banke, koje mogu davati onoliko zajmova L koliko imaju depozita, morale povisiti zajmovni kamatnjak na oskudnu količinu zajmova do ravnotežnog kamatnjaka r_L^* . U nekim zemljama monetarne vlasti i centralna država određuju gornju granicu za zajmovni kamatnjak kako bi poticale investicije. Obično se kao gornja granica određuje kamatnjak niži od ravnotežnog, npr. r_L^1 . U tom slučaju postoji kronični višak potražnje za zajmovima nad ponudom zajmova, pa su poduzeća i kućanstva spremna platiti i puno viši zajmovni kamatnjak od tržišnoga, r_L^2 . Banke se snalaze na različite načine kako bi u toj situaciji realizirale zajmovni kamatnjak r_L^2 (zaračunava se plafonirani zajmovni kamatnjak r_L^1 , a razlika do r_L^2 se postiže raznim bankovnim pristojbama, naknadama za rizik, puštanjem iznosa kredita koji je umanjeno za tu razliku, itd.)

Ako se poveća potražnja kućanstava⁴ i poduzeća⁵ za zajmovima, tada će se povećati i zajmovni kamatnjak s r_L^* na r_L^{**} i količina danih zajmova s L^* na L^{**} , što se može vidjeti na Slici 7. I obratno.

Slika 7

Detaljnija rasprava o efektima promjene ravnoteže na tržištu zajmova može se provesti s obzirom na elastičnost krivulja ponude i potražnje za zajmovima.

⁴ Ako se očekuje da će realni kamatnjak biti veći od nominalnog, tj. ako se očekuje inflacija, pa se isplati zaduživati.

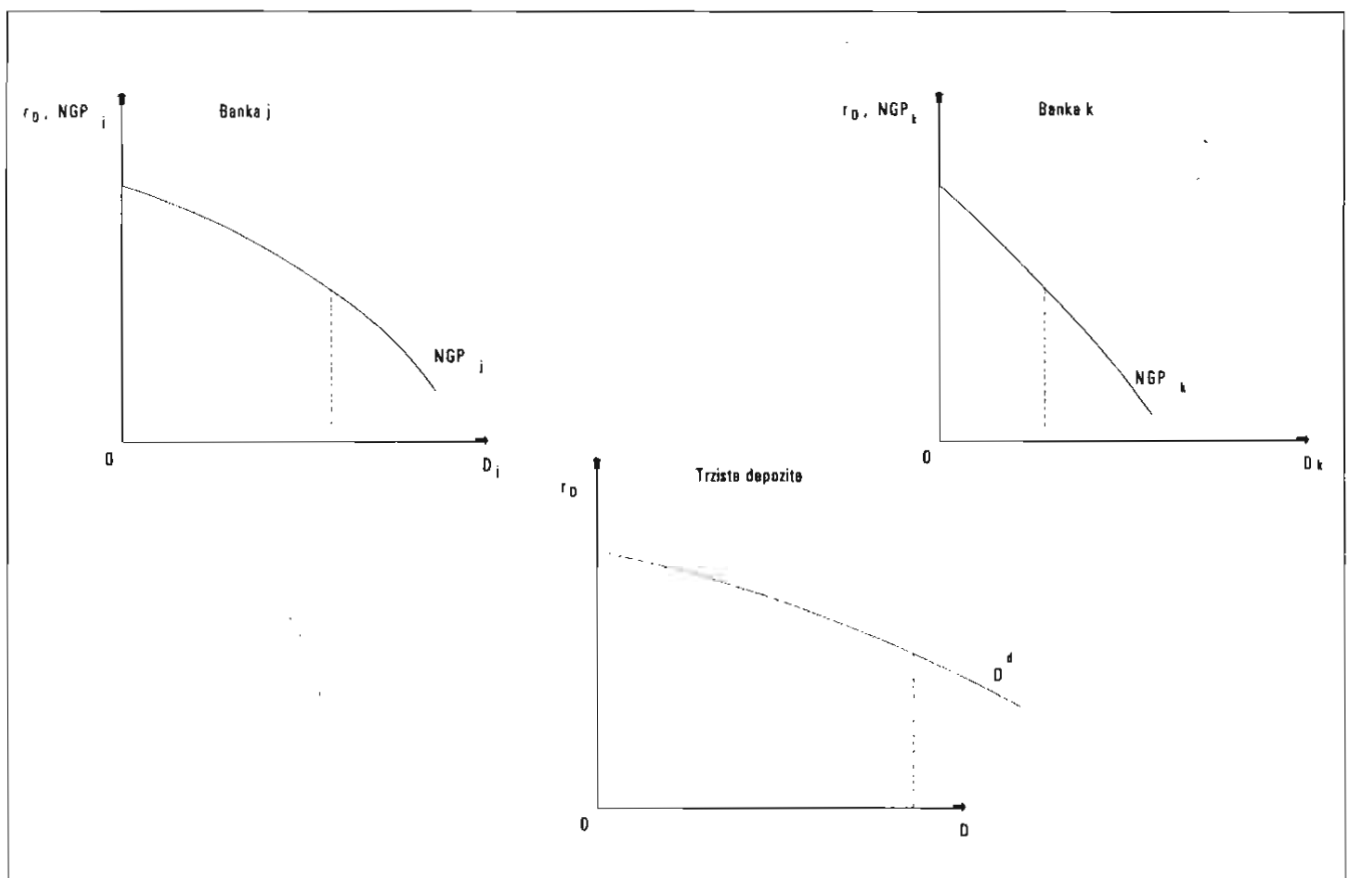
⁵ Ako se očekuje poboljšanje privrednih kretanja i povećanje prodaje proizvoda što zahtijeva povećanje proizvodnje i potrebu za kapacitetima, odnosno za investicijama, koje se uz nepromijenjenu štednju poduzeća moraju financirati zaduživanjem; ako se očekuje inflacija.

4. Tržište depozita

Na tržištu depozita banke su kupci, one traže depozitne fondove kako bi ih mogle upotrijebiti za davanje zajmova. Depozitari - nebankarska javnost ili kućanstva i poduzeća - su prodavači depozita koji nude banci fondove u obliku depozita.

Kao što je prikazano u prvom dijelu, krivulja neto graničnog prihoda banke $NGP_j = r_L - (GT_D + GT_L)$ ujedno je i njena krivulja potražnje za depozitima. Ako zbrojimo vodoravno pojedinačne krivulje potražnje za depozitima svih banaka dobit ćemo tržišnu krivulju potražnje za depozitima na Slici 8.

Slika 8

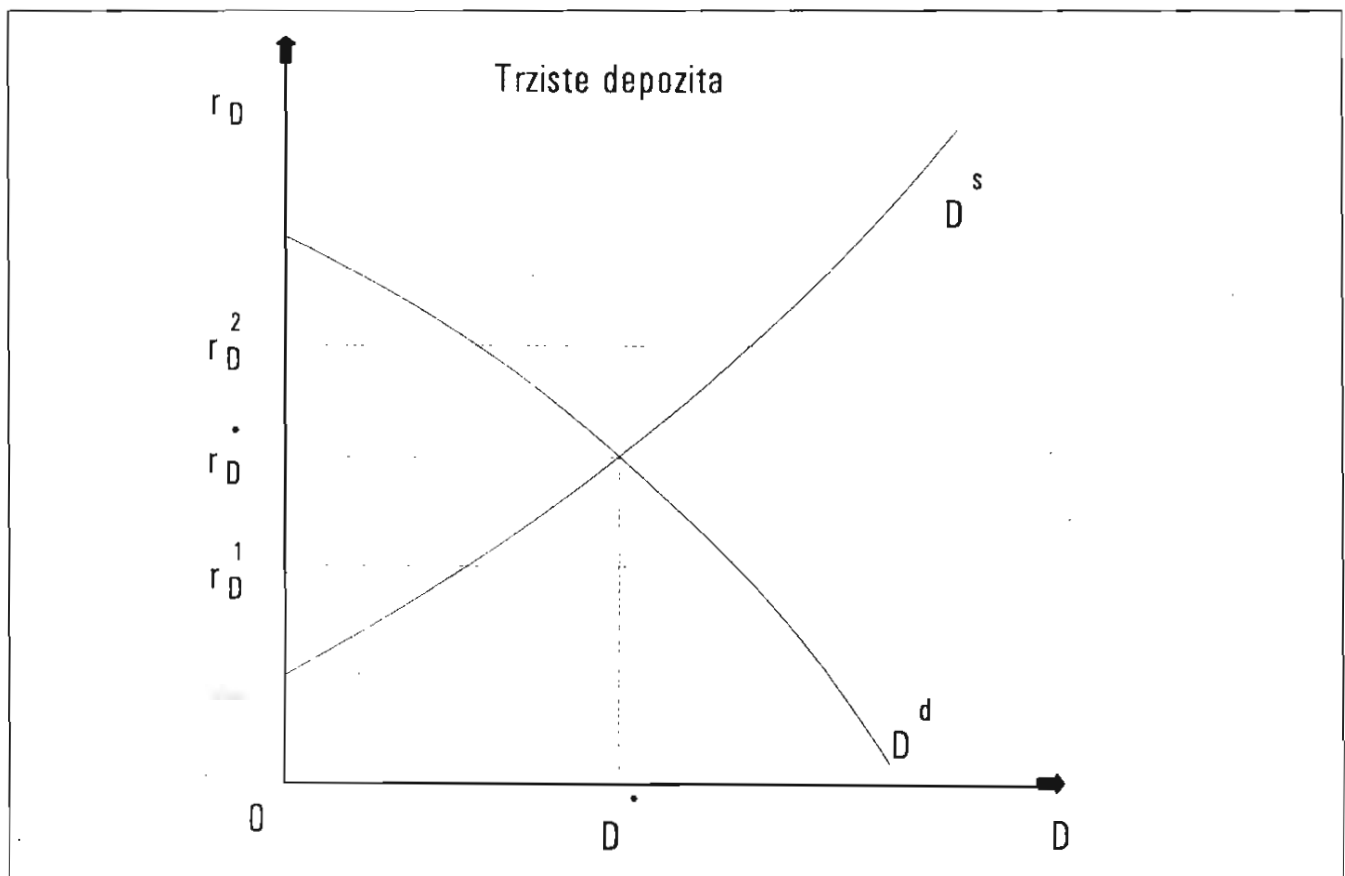

Svako kućanstvo i poduzeće ima svoju krivulju ponude depozita bankama. Što je depozitni kamatnjak viši to će se poduzeća i kućanstva lakše odricati potrošnje i štedjeti, odnosno davati više depozita bankama. Osim toga, što su prilike u bankarskom sektoru (i čitavoj privredi)

stabilnije i što nebankarska javnost ima više povjerenja u bankarski sustav, to će više novca držati u bankama u obliku raznih (transakcijskih i štednih) depozita. Dalje, što su oblici depozita prilagođeniji za bezgotovinska plaćanja (bankovne kartice, čekovni depoziti, elektronska mogućnost plaćanja s računa, itd.), više će depozita biti u bankarskom sustavu. Na posljepku, što su mogućnosti ulaganja u druge oblike imovine (dionice i obveznice, instrumenti tržišta novca i kapitala) manje (bilo zbog nepostojanja tih oblika ili zbog njihove nestabilnosti i nepouzdanosti), to će nebankarska javnost više ulagati u depozite banaka. Ako se vodoravno zbroje pojedinačne krivulje ponude depozita svakog pojedinog kućanstva i poduzeća, dobit će se tržišna krivulja ponude depozita.

Ako prikažemo krivulju potražnje i ponude depozita dobit ćemo ravnotežu na tržištu depozita (Slika 9).

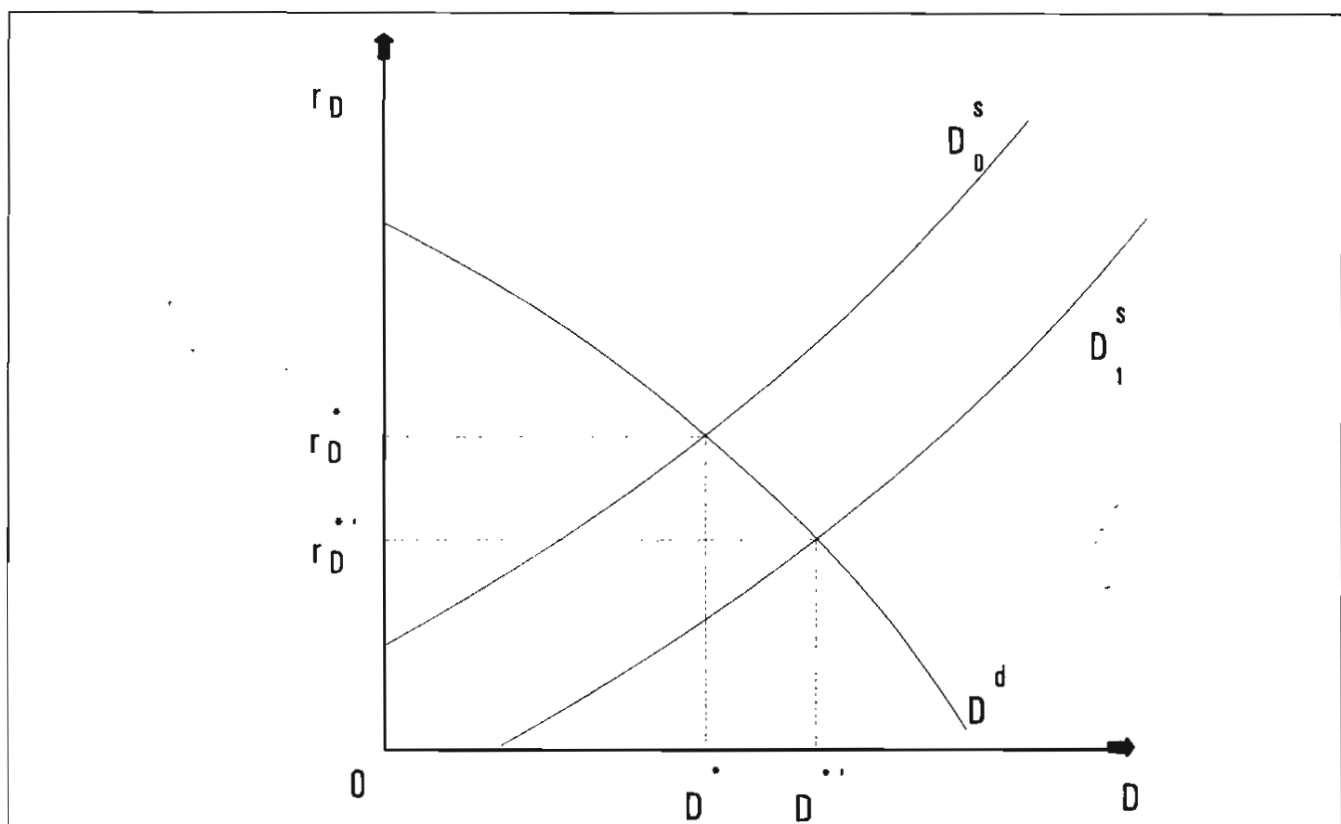
Slika 9

Ta je ravnoteža također stabilna. Ako bi depozitni kamatnjak bio viši od ravnotežnog (r_D^*), nebankarska javnost bi nudila više depozita nego što bi banke bile voljne primiti uz taj kamatnjak (jer bi u tom slučaju granični prihod bio manji od graničnik troškova, $r_D^2 > r_D^*$, $r_L < r_D^2 + GT_D + GT_L$), pa bi banke davale sve niži kamatnjak dok se ne bi vratila ravnoteža. Ako bi depozitni kamatnjak bio ispod ravnotežnog, nastao bi višak potražnje banaka za depozitima (jer bi granični prihod bio veći od graničnih troškova), pa bi banke povisivale depozitni kamatnjak da privuku nove depozite dok se ne bi vratila ravnoteža.

Ako se poveća ponuda depozita nebankarske javnosti (povećano povjerenje u bankarski sustav i stabilnost privrede), tada će se smanjiti depozitni kamatnjak i povećati iznos depozita, kao što se to može vidjeti na Slici 10. I obratno.

Slika 10

Detaljnija rasprava o efektima promjene ravnoteže na tržištu depozita treba se provesti s obzirom na elastičnost krivulja ponude i potražnje za depozitima.

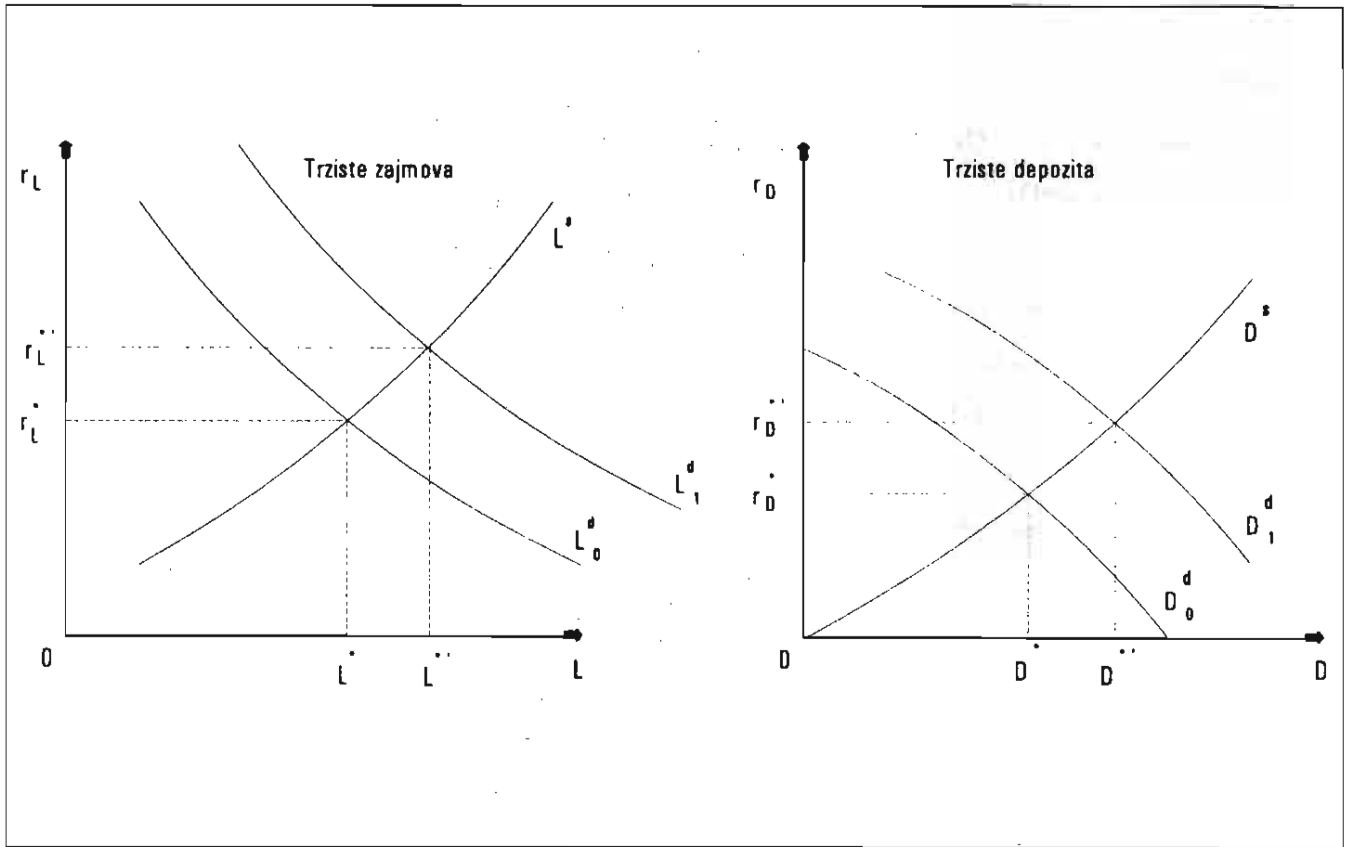
5. Opća ravnoteža na bankarskom tržištu

Dosadašnja analiza tržišta zajmova i tržišta depozita promatrala je ta dva tržišta odvojeno, dakle, bila je to analiza djelomične (parcijalne) ravnoteže. Činjenica je da su i tržište zajmova i tržište depozita dijelovi tržišta bankarskih usluga, odnosno bankarskog tržišta, te da su međusobno itekako povezana. Treba, dakle, provesti analizu opće ravnoteže tih dvaju tržišta koja će uzimati u obzir njihovu međusobnu povezanost. Promotriti treba ponašanja nebankarske javnosti na tržištu zajmova i depozita, te utjecaj povećanja troškova (koji je egzogen, ne ovisi ni o nebankarskoj javnosti ni o bankama).

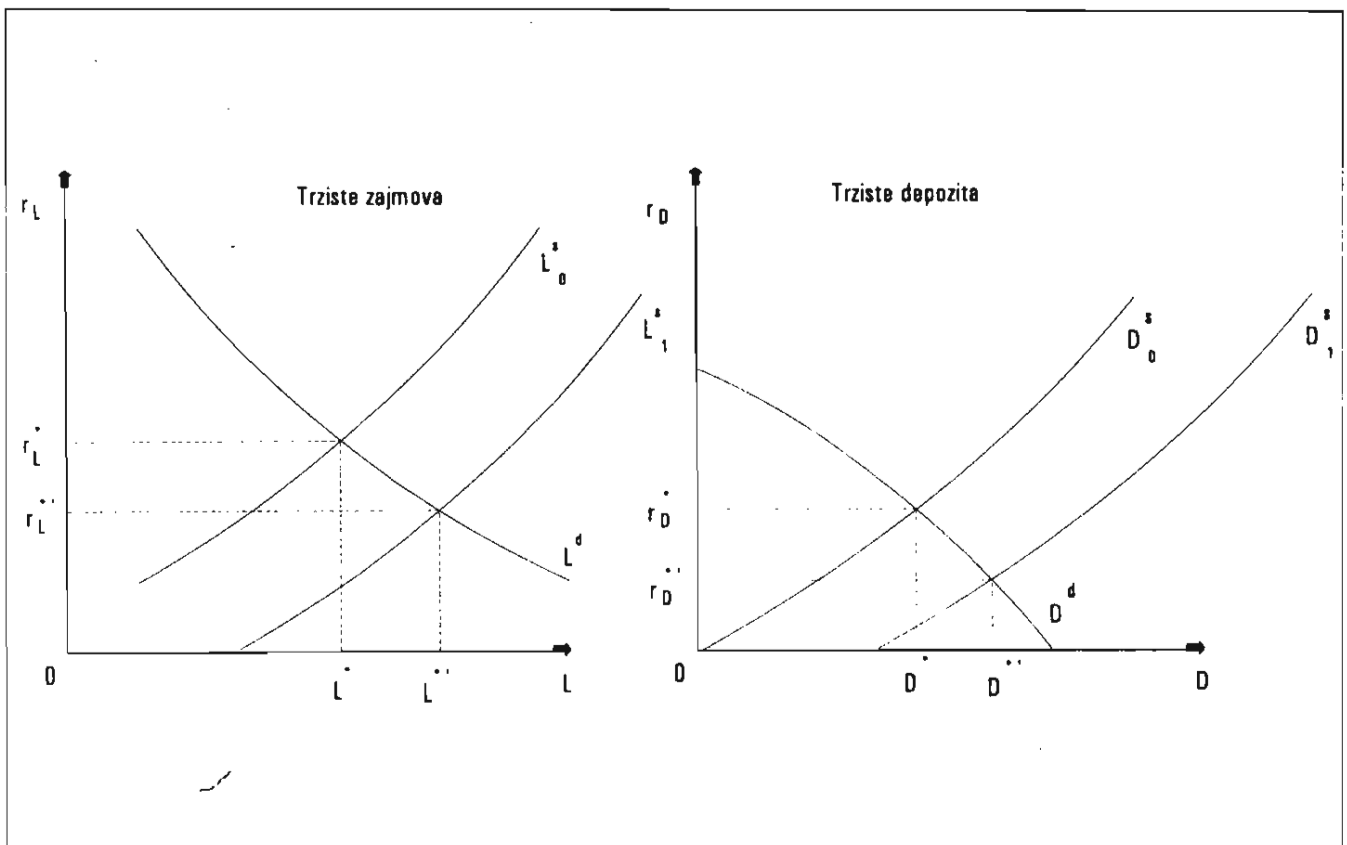
Povećanje potražnje za zajmovima nebankarske javnosti povećava ravnotežni zajmovni kamatnjak i ukupnu količinu danih zajmova. Kad se poveća zajmovni kamatnjak povećat će se neto granični prihod banaka od kamata ($r_L - GT_D - GT_L$), ceteris paribus. Kako će u tom slučaju granični prihod (r_L) biti veći od graničnih troškova ($r_D + GT_D + GT_L$) banaka, banke će povećati potražnju za depozitima, što će uzrokovati porast i depozitnog kamatnjaka i količine primljenih depozita, kao što se to može vidjeti na Slici 11. Vrijedi i obratno.

Ako nebankarska javnost poveća ponudu depozita bankama, povećat će se ravnotežna količina depozita i sniziti depozitni kamatnjak. To će smanjiti granične troškove ($r_D + GT_D + GT_L$), odnosno granični prihod (r_L) će biti veći od graničnih troškova, pa će svaka banka dati dodatnu količinu zajmova kako bi povećala svoj prihod i profit, što će povećati ponudenu količinu, a to će smanjiti zajmovni kamatnjak, što se može vidjeti na Slici 12. Vrijedi i obratno.

Slika 11

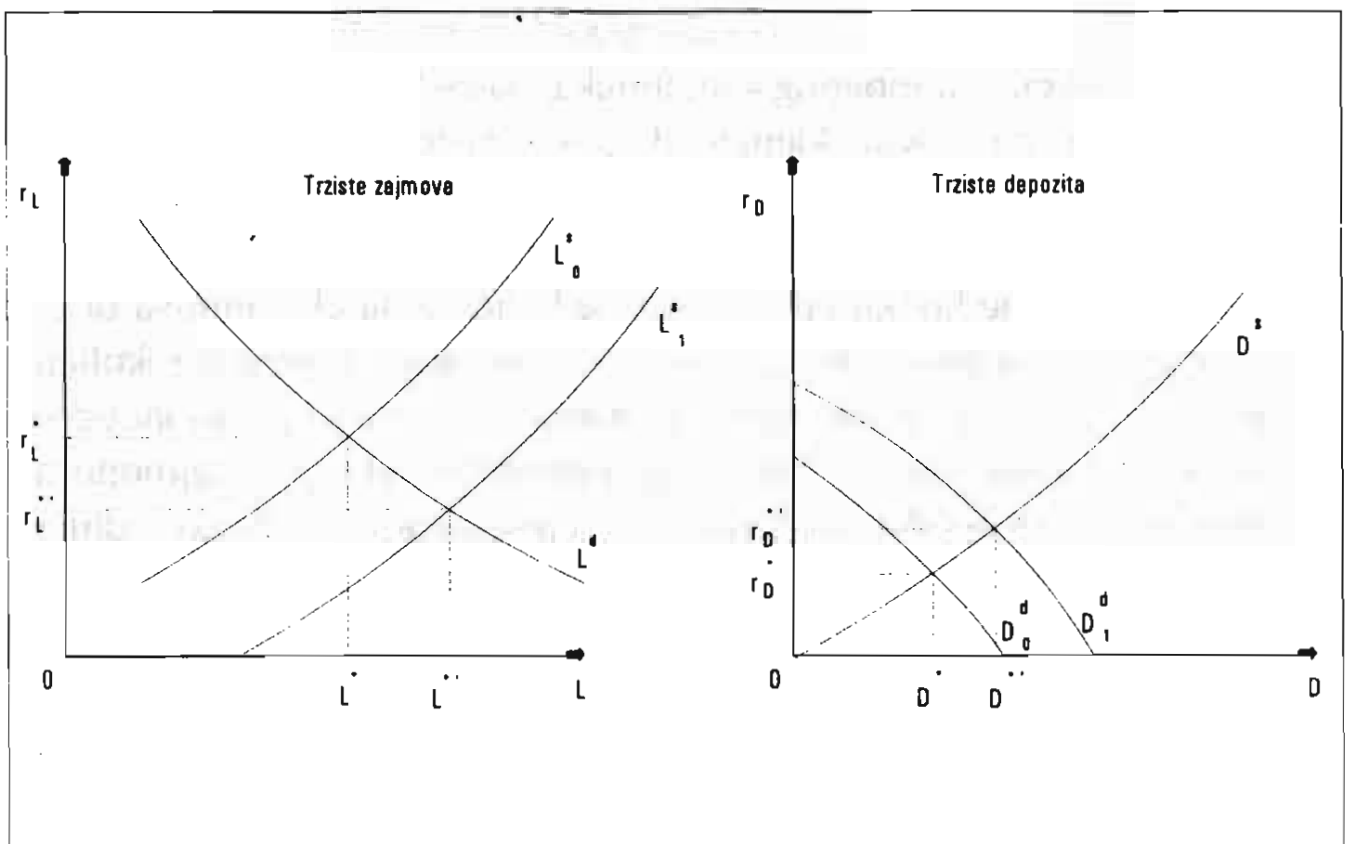

Slika 12

Zajmovni i depozitni kamatnjak redovito se, dakle, kreću u istom smjeru. Međutim, ponekad se zajmovni i depozitni kamatnjak ne kreću u istom, već u suprotnom smjeru, jer ravnotežne količine zajmova i depozita ne ovise samo o ponašanju nebankarske javnosti, već i o troškovima proizvodnih faktora banke. Ako se smanje granični troškovi proizvodnih faktora banke (nova tehnološka dostignuća u bankarstvu koja povećavaju efikasnost poslovanja, smanjenje broja zaposlenih u bankarskom sektoru, smanjenje tržišnih nadnica i plaća bankovnih namještenika, te smanjenje regulacije banaka od strane monetarnih vlasti što smanjuje uredske troškove), smanjit će se GT_D i GT_L za sve količine depozita i zajmova, pa će se granični troškovi banke ($r_D + GT_D + GT_L$) smanjiti, što uz isti granični prihod (r_L) znači da će granični prihod banke biti veći od njezinih graničnih troškova. Banke će uslijed toga povećati ponudu zajmova, što će povećati ravnotežnu količinu zajmova i sniziti ravnotežni zajmovni kamatnjak. Smanjenje troškova GT_D i GT_L povećat će neto granični prihod ($NGP = r_L - GT_D - GT_L$) banaka što će povećati potražnju banaka za depozitima, a to će povećati ravnotežnu količinu depozita i povećati ravnotežni depozitni kamatnjak, kao što je prikazano na Slici 13. Vrijedi i obratno.

Slika 13

U slučaju promjene troškova proizvodnih faktora banke, dolazi do asimetričnog kretanja zajmovnog i depozitnog kamatnjaka, kretanja u suprotnom smjeru.

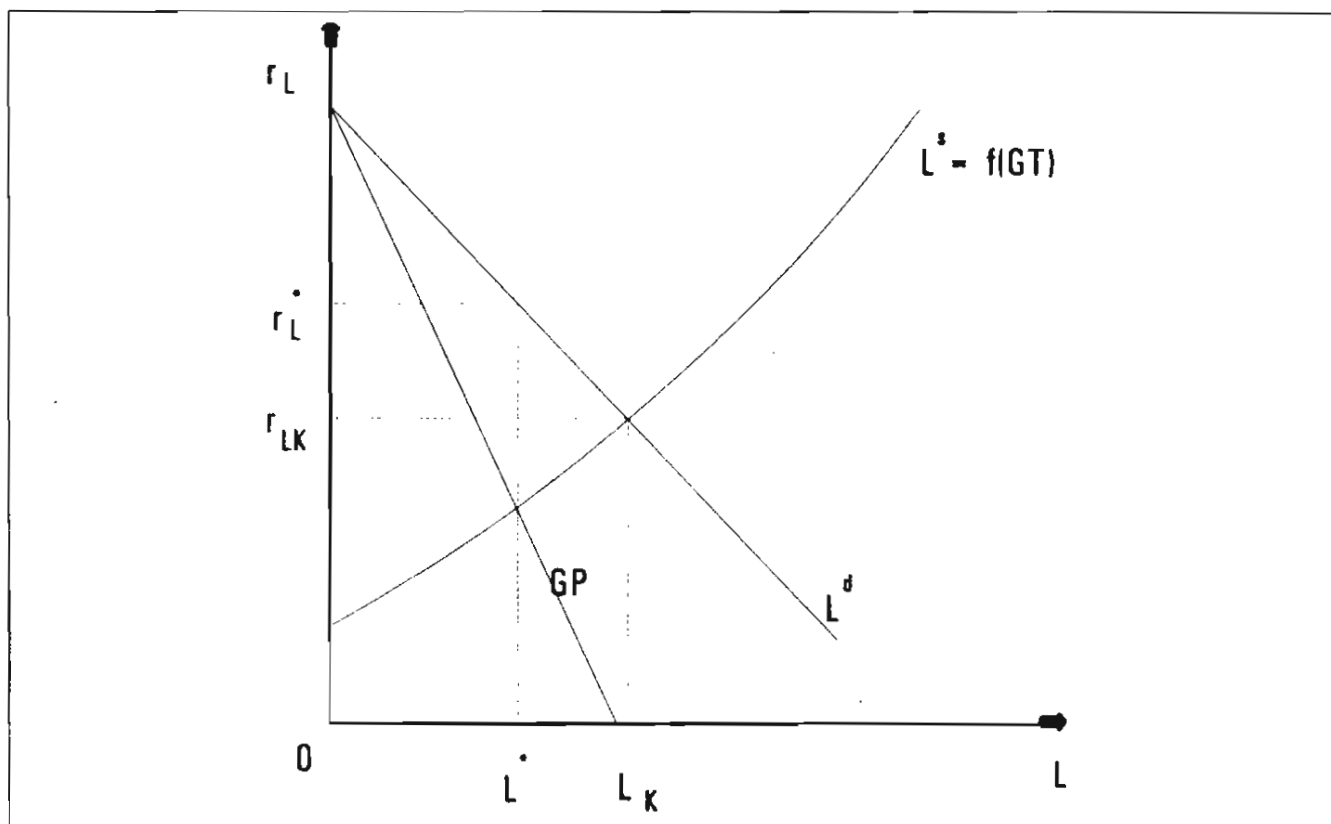
6. Bankarski monopol

Mnoge činjenice upućuju da za bankarski sektor ne vrijedi pretpostavka tržišta potpune konkurencije (regulacija od strane monetarnih vlasti, veliki početni kapital, što spriječava slobodan ulazak u bankarski sektor itd.).

Kad bi u bankarskom sektoru, odnosno tržištu zajmova, postojala samo jedna banka, ona bi svojom veličinom mogla utjecati na uvjete poslovanja, poglavito na zajmovni kamatnjak, smanjujući količinu danih zajmova. Tada bi njen granični prihod bio opadajuća funkcija zajmovnog kamatnjaka (a ne više konstanta r_L , egzogeno određena na tržištu zajmova) i nalazio bi se ispod krivulje potražnje za zajmovima (koja inače predstavlja krivulju prosječnog prihoda banke). Monopol ne mijenja kriterij optimalnosti. Optimalna količina danih zajmova za banku je ona u kojoj je $GP = GT$, no sada granični prihod nije konstanta, već opadajuća funkcija zajmovnog kamatnjaka, pa će količina danih zajmova biti manja, a zajmovni kamatnjak veći nego u situaciji potpune konkurencije, kao što se to može vidjeti na Slici 14.

U situaciji potpune konkurencije ukupna količina danih zajmova bi bila L_K , a zajmovni kamatnjak r_{LK} , dok je u situaciji monopola količina zajmova L^* ($L^* < L_K$), a zajmovni kamatnjak r_L^* ($r_L^* > r_{LK}$). Monopolska banka zaračunava najviši zajmovni kamatnjak koji su zajmoprimci spremni platiti za količinu zajmova, koju je monopolska banka odlučila ponuditi tržištu.

Slika 14

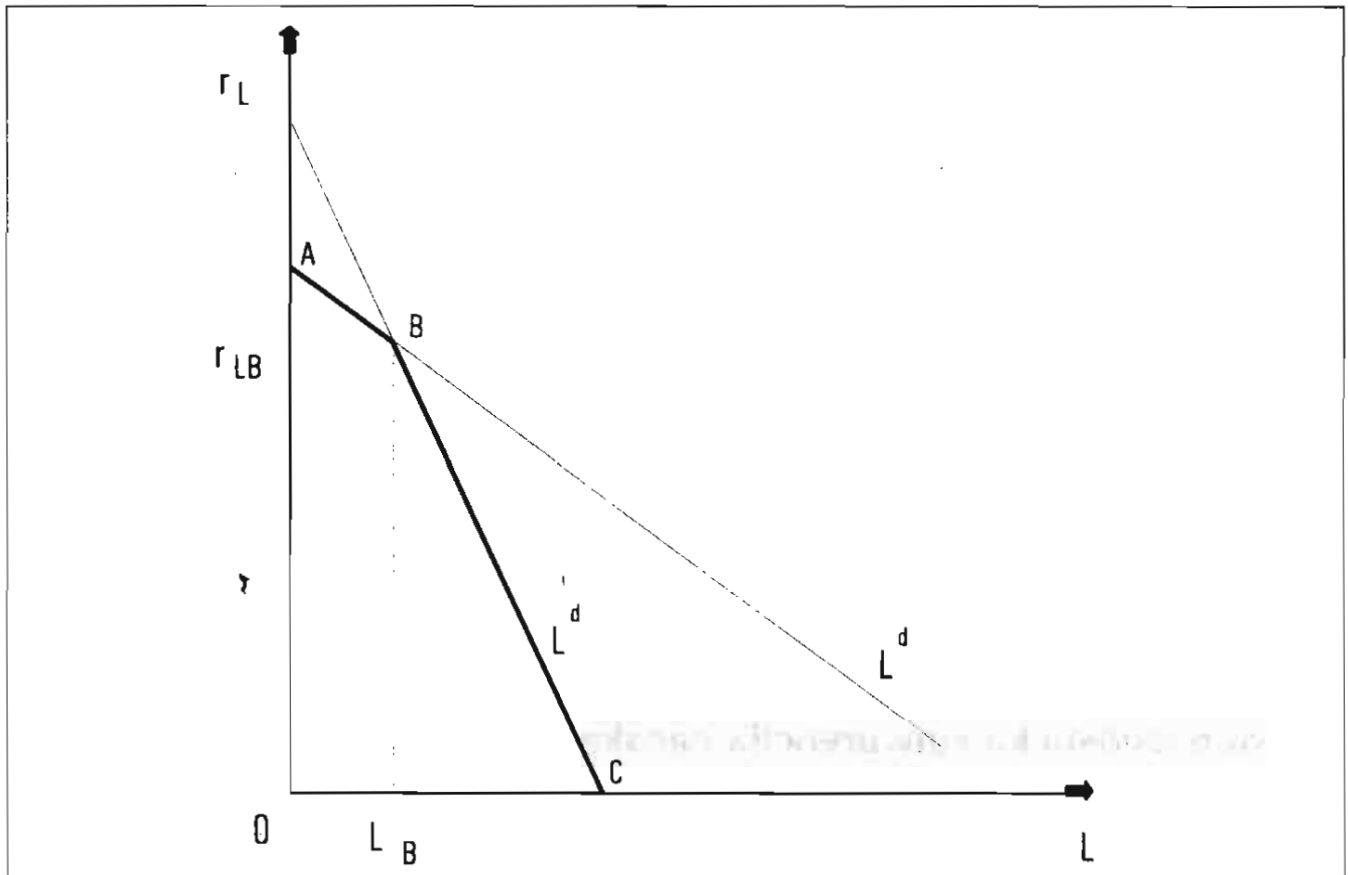
7. Monopolistička konkurencija banaka

Situacija u stvarnom životu nije, naravno, potpuno opisana niti jednim od dva navedena ekstrema, potpunom konkurencijom, niti monopolom. Činjenica da postoji jaka regulacija centralne banke, potreba za velikim početnim kapitalom, različito povjerenje koje svaka banka uživa (dakle, nehomogenost zajmova, depozita i ostalih bankarskih usluga dviju različitih banaka), postojanje većih (koje imaju nešto utjecaja na tržište zbog svoje veličine) i većine malih i srednjih banaka (koje prate odluke onih nekoliko velikih banaka), te postojanje ekonomija razmjera⁶, govori o tome da se stvarna situacija u bankarskom sektoru ne može opisati ni monopolom ni potpunom konkurencijom, već tržišnim strukturama nepotpune konkurencije, poput modela monopolističke konkurencije, ili čak oligopolističke konkurencije uz lidera (lidere).

⁶ Što se najčešće navodi kao jedan od glavnih razloga za oligopolnu strukturu tržišta. Vidi: Mansfield, E.: *Microeconomics*, 7. izdanje, Norton, New York, 1991.

Ako se radi o mnoštvu razmjerno jednako velikih banaka koje proizvode nehomogen, diferenciran proizvod (razlikuju se po ugledu, uslugama, itd.), radi se o monopolističkoj konkurenciji i ona se na tržištu zajmova može prikazati Slikom 15⁷.

Slika 15

Ukupna krivulja potražnje za zajmovima je L^d , a krivulja potražnje za zajmovima *banke j* je L_j^d . Ravnotežna količina zajmova *banke j* je L_B uz ravnotežni zajmovni kamatnjak na tržištu r_{LB} . Ako bi *banka j* povišala zajmovni kamatnjak, smanjila bi joj se količina danih zajmova (jer bi zajmotražiocima mogli uz zajmovni kamatnjak r_{LB} zajmove dobiti od drugih banaka), smanjio bi joj se udio na tržištu, a ona bi se kretala po vlastitoj krivulji potražnje od točke B do točke A. *Banci j* se to neće isplatiti, pa to neće ni činiti. Ako, pak, snizi zajmovni kamatnjak kako bi povećala udio na tržištu, u tome će je slijediti i ostale banke da ne izgube svoj

⁷ Vidi: Babić, M.: "Mikroekonomska analiza", 3. izd., Narodne novine, Zagreb, 1991.

udio na tržištu, i sve banke će se kretati po krivulji potražnje za čitav bankarski sektor L^d . Tako da je krivulja potražnje *banke j*, zapravo izlomljena krivulja ABC.

8. Bankarski oligopol uz lidere

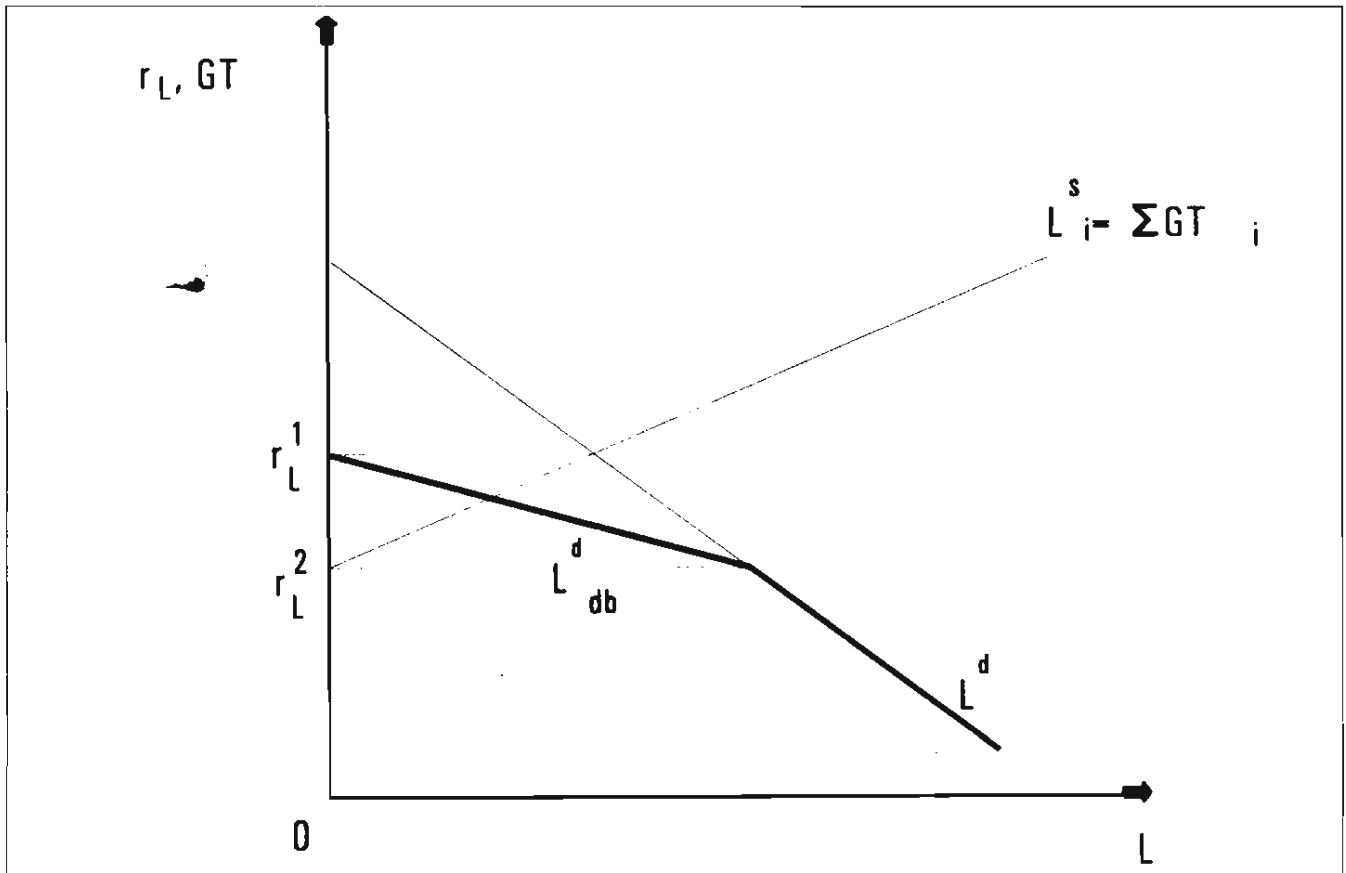
Ako na tržištu nisu sve banke razmjerno jednake, već se jedna (ili nekoliko njih) ističe veličinom (udjelom na tržištu) i ako ta velika, dominantna banka određuje cijenu bankarskih usluga svojom veličinom, a ostale banke ju prate (slijede), stoga što im je dominantna banka nadmoćna ili stoga što žele izbjeći neizvjesnost reakcija svojih konkurenata, čak ako to zahtijeva da odustanu od svog optimalnog položaja, a zauzvrat dominantna banka dozvoljava ostalim bankama da uz određenu cijenu bankarskih usluga pružaju onu količinu usluga koju žele, tada je to situacija oligopolističke konkurencije uz cjenovno liderstvo (lidere) kada je *lider dominantni oligopolist*. To je jedan od modela oligopolističkog ponašanja uz međuzavisno djelovanje oligopolista (još se naziva i dogovorni oligopol, odnosno collusive oligopoly⁸). Naime, svi oligopolisti drže istu cijenu koju je odredio jedan od njih koji je preuzeo ulogu lidera. Ulogu lidera obično preuzima najefikasniji oligopolist ili najveći oligopolist.

Model ćemo objasniti pomoću tržišta zajmova. Izvođenje krivulje potražnje za zajmovima dominantne banke prikazano je na Slici 16.

Ostale banke se ponašaju kao potpuni konkurenti. Zbroj krivulja graničnih troškova ostalih banaka stoga daje krivulju njihove ponude. Uz cijenu r^1_L , ponuda ostalih banaka potpuno zadovoljava tržišnu potražnju za zajmovima. Uz cijenu r^2_L , ponuda ostalih banaka je nula. Krivulja potražnje dominantne banke dobije se tako da se od krivulje tržišne potražnje oduzme krivulja ponude ostalih banaka. To je krivulja L^d_{db} na Slici 16.

⁸ Koutsoyiannis, Anna: *Modern Microeconomics*, 2. izdanje, Macmillan, London, 1992.

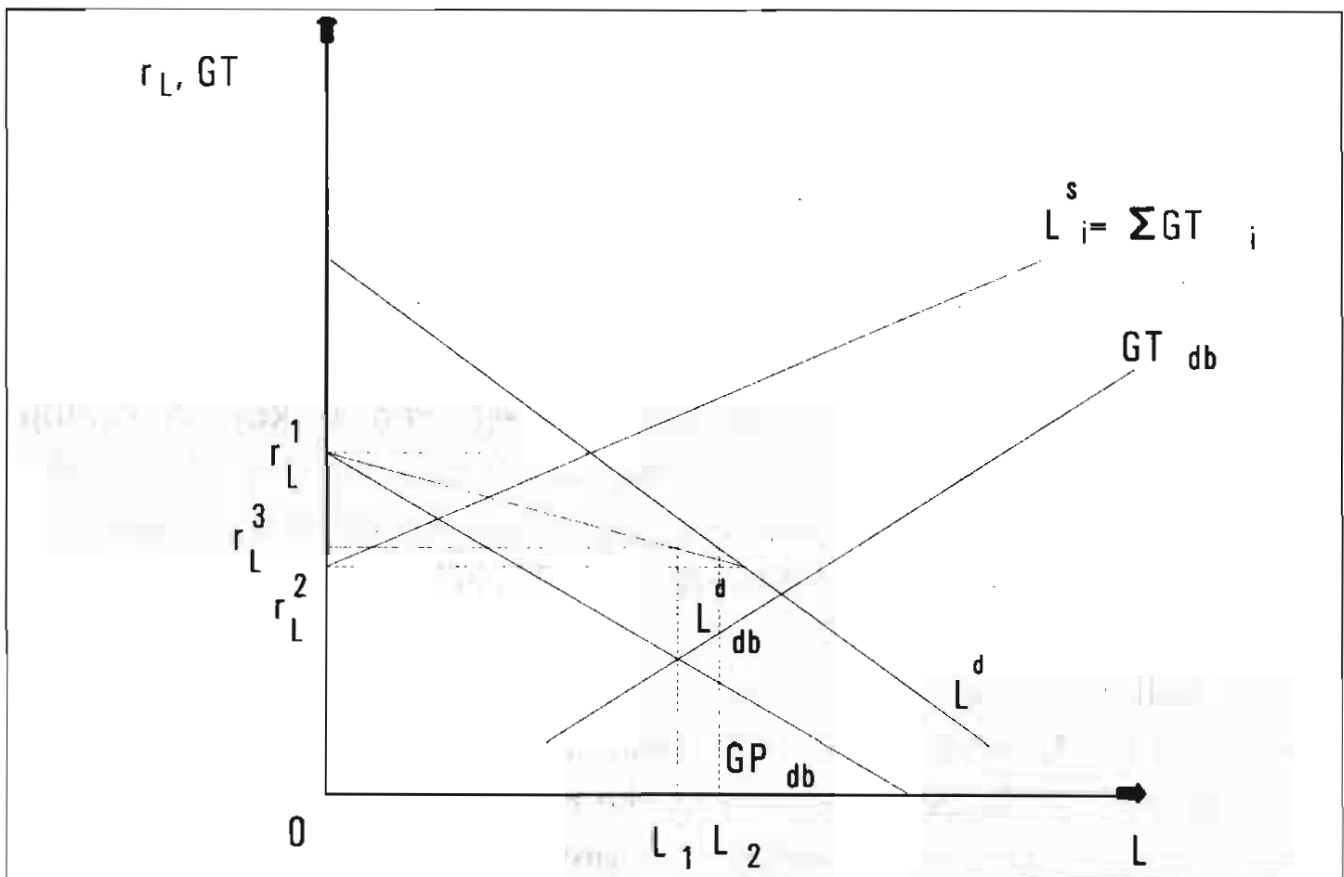
Slika 16

Dominantna banka određuje svoj zajmovni kamatnjak tako da izjednači svoje granične troškove s graničnim prihodom. Granični prihod je derivacija ukupnog (prosječnog) prihoda, odnosno može se izvesti iz krivulje potražnje za zajmovima dominantne banke. Da bismo dobili zajmovni kamatnjak, potrebni su nam granični troškovi dominantne banke. Ako se nacrtaju (pretpostavljena) krivulja graničnih troškova dominantne banke (GT_{db}), dobit će se model za određivanje cijene bankarskih usluga (zajmovnog kamatnjaka) kod oligopolskog bankarskog tržišta kad je lider dominantni (najveći) oligopolist, što je prikazano na Slici 17.

Iz Slike 17 se vidi da je optimalni zajmovni kamatnjak r_L^3 koja dominantnoj banci osigurava maksimalni profit. Uz tu cijenu koju je dominantna banka odredila kao lider i koju ostale banke moraju slijediti ponudena količina zajmova dominantne banke je L_1 , a ponudena količina ostalih banaka $L_2 - L_1$.

Slika 17

9. Bankarski sektor u Hrvatskoj

Bankarski sektor u Hrvatskoj sastojao se krajem 1994. od 52 banke koje su zajednički imale aktivu od oko 60 milijardi kuna (31.12.1994), kao što je prikazano u Tablici 1 (u prilogu), zajedno s udjelom svake banke u ukupnoj aktivni bankarskog sektora i brojem zaposlenih.

Prema samom broju banaka se može zaključiti da u bankarskom sektoru u Hrvatskoj ne vlada monopol, a prema strukturi u ukupnoj aktivni da ne vlada ni potpuna konkurencija. Kao što se vidi iz Tablice 1, dvije najveće banke, Privredna i Zagrebačka, imaju 53.38% ukupne aktive banaka, odnosno čak i više (55.24%) ako se Privrednoj pribroji Centar banka, a Zagrebačkoj, Zagrebačka banka-Pomorska banka, koje su, zapravo njihove podružnice (kćeri). Prve četiri banke po veličini, Privredna, Zagrebačka, Splitska i Riječka, imaju zajedno 68.67% ukupne aktive, a prvih osam (još i Slavonska, Dalmatinska, Croatia i Istarska) čak 78.6%

ukupne aktive. Daljnjih osam banaka po veličini prelazi 1% ukupne aktive i zajedno s navedenih osam čine 90.11% ukupne aktive bankarskog sektora.

Daljnja zanimljivost hrvatskog bankarskog sustava je regionalna raspršenost tržišta. Zagrebačko tržište je najrazvijenije (20 banaka sudjeluje na njemu), zatim splitsko (6 banaka), riječko i istarsko (po 3 banke), međimursko i osječko (po 2 banke) i mnoštvo banaka koje su regionalni monopolisti u županijama i regijama u kojima djeluju: bjelovarskoj, brodsko-posavskoj, vinkovačkoj, vukovarskoj, županjskoj, varaždinskoj, virovitičkoj, sisačkoj, požeškoj, kopriivničkoj, zadarskoj, dubrovačkoj, šibenskoj, neretvanskoj i karlovačkoj.

Herfindhalov indeks⁹ prve dvije banke je 1446.9, prve četiri banke je 1565.8, a prvih osam 1591.5, što pokazuje visoku koncentraciju. Osim toga uočljivo je da dvije najveće banke Privredna i Zagrebačka odskoču veličinom od ostalih i može se pretpostaviti kako u hrvatskom bankarskom tržištu vlada oligopolistička konkurencija uz dvije dominantne banke, koje svojom veličinom određuju uvjete poslovanja, a ostale ih banke prate.

Da li se Privredna i Zagrebačka banka ponašaju kao dominantne banke - lideri na tržištu zajmova? Prema podacima Narodne banke Hrvatske za mjesec rujan 1994. (prema stanju 30.09), ponderirani (količinom zajmova) godišnji zajmovni kamatnjaci (na kredite bez valutne klauzule), ponderirani (količinom depozita) godišnji depozitni kamatnjaci (na depozite bez valutne klauzule) i njihova razlika (spread) prikazani su u Tablici 2 (u prilogu).

Podaci daju nelogičnu sliku: dominantne banke zaračunavaju niži zajmovni kamatnjak i viši depozitni kamatnjak, odnosno imaju manji "spread" od mnogih malih banaka koje imaju puno manje zaposlenih, a time i manje troškove od velikih banaka. Jednadžba (13) pokazuje da

⁹ Računa se kao suma kvadrata postotnih udjela pojedinih poduzeća na tržištu. Vrijednost indeksa se kreće od blizu 0 (potpune konkurencije) do 10.000 (potpunog monopola).

spread ovisi o (graničnim) troškovima faktora banke pri davanju zajmova i primanju depozita. Ako se metodom običnih najmanjih kvadrata regresira spread prema broju zaposlenih kao surogatu troškova faktora banke (što je više zaposlenih, to su troškovi veći), dobija se slijedeća regresijska jednadžba:

$$(15) \text{ spread} = 11.25 + 0.064 \cdot \text{brzap}$$

$$(.8878) \quad (.1487)$$

$$R = 0.06; R^2 = 0.00407; DW = 1.875$$

Kvadrirani koeficijent korelacije $r^2 = R^2$ iznosi 0.00407 što pokazuje gotovo nikakvu vezu između spreada i broja zaposlenih kao surogata troškova banke, dakle, između spreada i (graničnih) troškova banke.

Postoji nekoliko objašnjenja zašto je tome tako.

Kao prvo, u Tablici 2 se nalaze samo kamatne stope na kredite i depozite koje banke prijavljuju Narodnoj banci periodički (10-dnevno i mjesečno), dakle, nema zateznih kamata, bankarske naknade, pristojbe, naknade za rizik i druge naknade. Nadalje, u troškove kredita još se ubrajaju uključivanje sredstava zajmoprimca na račun banke, polog u visini 1:2 ili 1:3 kredita (na koji se plaća depozitna kamata), upis dionica (običnih ili preferirani) i obveznica banke u određenom omjeru prema kreditu (u slučaju dionica to je beskamadni depozit), hipoteka, čekanje na procjenu banke prosječnog stanja (obično tromjesečnog) na žiro računu, ili čak doznačivanje novca banci u druge svrhe u dijelu iznosa kredita (posebne rezerve). Sve to povećava spread zajmovnog i depozitnog kamatnjaka velikih i malih banaka. Osim toga postoji nemobilnost depozita iz banke u banku te slaba mogućnost promjene aktive banaka.

Kao drugo, postoji problem likvidnosti. Od navedene 52 banke, prije 1989. ih je postojalo samo 19 na čelu sa Privrednom, Zagrebačkom, Riječkom, Splitskom, Slavonskom i Istarskom. Te su banke u socijalizmu poslovale po sasvim netržišnim (političkim) kriterijima i bile zapravo financijski servis poduzeća. Dugovi i nepodmirena potraživanja, kao i loši zajmovi u portfelju tih banaka gomilali su se godinama. Zatim su se

banke 1990. trebale uskladiti sa tadašnjim Zakonom o poduzećima i prijeći u dionička društva. Tada su poduzeća najveći dužnici postali vlasnici navedenih banaka (nisu se prebile uplate za osnivački ulog i dugovanja prema banci) i kreditno poslovanje banke prema tim poduzećima se nastavilo. Sada su poduzeća dužnici snagom svojih vlasničkih udjela prisiljavali banke da i dalje posluju na socijalistički način, te da i dalje budu financijski servisi velikih gubitaških poduzeća. Od 60.2 milijarde kuna aktive na kraju 1994. bilo je 15.6 milijardi kratkoročnih kredita od čega su neplaćeni kratkoročni i dugoročni zajmovi iznosili 14 milijardi, odnosno gotovo 90%.¹⁰ Banke su imale i 36.8 milijardi kuna dugoročnih zajmova (dugoročnih vrijednosnica, udjela u poduzećima, dionica i dugoročnih zajmova), od čega su dionice i udjeli u poduzećima iznosili 5.5 milijardi, što znači da i banke dosta značajno sudjeluju u vlasništvu poduzeća (gubitaša), tj. došlo je do "debt-equity swapa" pri transformaciji tih poduzeća u privatno vlasništvo.¹¹ Sve navedeno daje zaključiti da velike banke nemaju u svojoj aktivni mogućnosti za velikim davanjem zajmova, pa njihova veličina prema aktivni i pasivi daje krivu sliku o njihovoj veličini na tržištu zajmova (što vrijedi što Privredna banka daje kredit po 14.57% kada nema njenih novih kredita, već su to krediti starim komitentima). Još jedna stvar koja je značajna je problem brodogradnje, turizma i rata koji je zahvatio određene regije: srednju i južnu Dalmaciju i Istočnu Slavoniju i Baranju, što je dodatno pogoršalo likvidnost banaka lidera u tim regijama¹²: Dalmatinske, Splitske, Istarske, Riječke, Slavonske i Dubrovačke. Zatim za sve banke se problem likvidnosti pogoršao uvođenjem tzv. "dvostrukog pokrića", što znači da u trenutku plaćanja i platac i primalac moraju imati pokriće na računu, inače se plaćanje neće izvršiti.

¹⁰ Narodna banka Hrvatske, **Godišnje izvješće za 1994. godinu**, Narodna banka Hrvatske, Zagreb, 1995.

¹¹ Narodna banka Hrvatske, **Godišnje izvješće za 1994. godinu**, Narodna banka Hrvatske, Zagreb, 1995.

¹² Kraft, Evan: "Crisis, Rehabilitation and Restructuring: Banking in Transition in Croatia", u **Industrial Restructuring and Its Impact on Regional Development**, Froelich, Maleković, Padjen, Polić, Švaljek ured., Croatian Section of the Regional Science Association and Institute of Economics, Rovinj/Zagreb, 1995.

Vidi se da nove, male banke na čelu s Croatia bankom, koje su neopterećene lošim zajmovima, krizom likvidnosti (neke su čak i prelikvidne) te strukturom aktive mogu davati zajmove u iznosu i uz kamatnu stopu koju sami određuju. Na zagrebačkom tržištu zajmovi se daju uz zajmovni kamatnjak (zajedno sa svim pristojbama i naknadama) od 30 i više posto godišnje. Velike banke, iako nominalno s više od polovice aktive na tržištu zajmova imaju mali udio, jer su nelikvidne i imaju lošu strukturu aktive zbog navedenih razloga. Sanjacija Zagrebačke, Privredne, Riječke i Splitske banke, možda i slijedećih četiri po veličini (saniranjem loših zajmova, zabranom ulaganja u poduzeća i zabranom debt-equity swapa, i sl.), dala bi, dakle, efekte koji bi se osjetili na tržištu. Kada bi sanirana Privredna banka sa svojih 30 posto aktive (i oko 30 posto ukupnih zajmova) zaračunavala 15 posto godišnji kamatnjak, male banke ne bi imale što tražiti zaračunavanjem višeg kamatnjaka, već samo zaračunavanjem nižeg kamatnjaka, povećanjem kvalitete usluga, borbom za komitenta itd. To bi riješilo situaciju na bankarskom tržištu u Hrvatskoj.

10. Zaključak

Banke poput ostalih poduzeća maksimiziraju profit (razliku prihoda i rashoda).

Ukupni prihod konkurencijske banke čini zajmovni kamatnjak pomnožen s količinom danih zajmova (jedina uporaba prikupljenih fondova). Količina danih zajmova prema bilančnom ograničenju banke mora biti jednaka količini primljenih depozita (jedini izvori fondova). Ukupni troškovi konkurencijske banke su troškovi pasivnih kamata (depozitni kamatnjak puta količina depozita), troškovi proizvodnih faktora (rada, zgrada,...) pri primanju depozita i davanju zajmova i oportunitetni troškovi bavljenja bankarstvom. Banka maksimizira profit u točki u kojoj je njezin granični prihod jednak graničnim troškovima. Kod konkurencijske banke granični prihod je zajmovni kamatnjak, a granični troškovi su depozitni kamatnjak i granični troškovi primanja depozita, te granični troškovi davanja zajmova. Iz krivulje graničnih troškova banke

izvodi se njena krivulja ponude zajmova, a iz neto graničnog prihoda (razlike zajmovnog kamatnjaka i graničnih troškova primanja depozita i graničnih troškova davanja zajmova) i depozitnog kamatnjaka njezina krivulja potražnje za depozitima.

Na tržištu zajmova banke su ponuđači, a kućanstva i poduzeća (nebankarska javnost ili sektor) potražioci. Ako se poveća potražnja kućanstava i poduzeća za zajmovima (očekivanje inflacije, očekivanje poboljšanja privrednih kretanja), povećat će se zajmovni kamatnjak i količina danih zajmova, i obratno.

Na tržištu depozita banke su potražioci, a kućanstva i poduzeća ponuđači. Ako se poveća ponuda depozita kućanstava i poduzeća (uslijed povjerenja u bankarski sustav i stabilnost privrede), depozitni kamatnjak će se smanjiti i povećati količina depozita, i obratno.

Tržište zajmova i depozita je međuovisno i zajmovni i depozitni kamatnjak se kreću uglavnom u istom smjeru, osim ako se ne promijene troškovi faktora za davanje zajmova i primanje depozita za sve banke. Ako se smanje granični troškovi faktora (uslijed novih tehnoloških dostignuća koja povećavaju efikasnost, smanjenja broja zaposlenih u bankarskom sektoru, smanjenja plaća bankovnih namještenika, te smanjenja regulacije centralne banke što smanjuje uredske troškove), banke će povećat ponudu zajmova što će smanjiti zajmovni kamatnjak, te povećati potražnju za depozitima što će povećati depozitni kamatnjak.

U slučaju bankarskog monopola, banka monopolist bi zbog svoje veličine mogla određivati količinom danih zajmova zajmovni kamatnjak i ostale uvjete poslovanja. Taj bi zajmovni kamatnjak bio puno viši od konkurencijskog.

Situacija u stvarnosti nije niti jedan od ekstrema, niti potpuna konkurencija, niti monopol, već se najbolje može opisati strukturama nepotpune konkurencije, monopolističkom konkurencijom ili oligopolističkom konkurencijom uz lidere. Dominantna banka (najveća) određuje cijenu bankarskih usluga svojom veličinom i ostale banke ju

slijede stoga što im je dominantna banka nadmoćna ili stoga što žele izbjeći neizvjesnost reakcija svojih konkurenata čak ako to zahtijeva da odustanu od svog optimalnog položaja, a zauzvrat dominantna banka dozvoljava ostalim bankama da uz određenu cijenu bankarskih usluga pružaju onu količinu usluga koju žele.

Prema samom broju banaka (52, 1994.) može se zaključiti da u bankarskom sektoru u Hrvatskoj ne vlada monopol, a prema strukturi u ukupnoj aktivni da ne vlada ni potpuna konkurencija. Dvije najveće banke, Privredna i Zagrebačka, imaju više od polovice ukupne aktive banaka, prve četiri banke po veličini više od dvije trećine ukupne aktive, a prvih osam više od tri četvrtine ukupne aktive. Zanimljivost hrvatskog bankarskog sustava je regionalna raspršenost tržišta prema regionalnim i županijskim centrima. Herfindhalov indeks prve dvije banke je 1446.9, prve četiri banke je 1565.8, a prvih osam 1591.5, što pokazuje visoku koncentraciju već u prve dvije banke.

Podaci o zajmovnim i depozitnim kamatnjacima za hrvatske banke iz rujna 1994. daju nelogičnu sliku: dominantne banke zaračunavaju niži zajmovni kamatnjak i viši depozitni kamatnjak od mnogih malih banaka. To se može objasniti tako što zajmovni kamatnjak nije konačna cijena novčane jedinice zajma (postoje još bankarske naknade, pristojbe, naknade za rizik i druge naknade, uključivanje sredstava zajmoprimca na račun banke, polog u visini 1:2 ili 1:3 kredita upis dionica i obveznica banke u određenom omjeru prema kreditu, hipoteka, ...). Devetnaest najstarijih banaka koje su najveće prema aktivni, u socijalizmu su akumulirale netržišnim poslovanjem loše zajmove i gubitke velikih poduzeća koja su početkom devedesetih postala vlasnici banaka i te banke im dalje daju zajmove, pa im je aktiva zamrznuta i imaju puno manji udio na tržištu zajmova nego što bi se to moglo zaključiti prema veličini aktive. Nove male banke na čelu s Croatia bankom daju koliko hoće zajmova i pošto hoće, jer su likvidne.

Sanacija Zagrebačke, Privredne, Riječke i Splitske banke, i slijedećih četiri po veličini (saniranjem loših zajmova, zabranom ulaganja u poduzeća i zabranom debt-equity swapa, i sl.), osjetilo bi se na tržištu smanjivanjem zajmovnog kamatnjaka i spreada.

Literatura

1. Babić, Mate: *Mikroekonomska analiza*, 3. izdanje, Narodne novine, Zagreb, 1991.
2. Koutsoyiannis, A.: *Modern Microeconomics*, 2. izdanje, Macmillan, London, 1992.
3. Kraft, Evan: "Crisis, Rehabilitation and Restructuring: Banking in Transition in Croatia", u *Industrial Restructuring and Its Impact on Regional Development*, Froelich, Mleković, Padjen, Polić, Švaljek ured., Croatian Section of the Regional Science Association and Institute of Economics, Rovinj/Zagreb, 1995.
4. Mansfield, Edwin: *Microeconomics*, 7. izdanje, Norton, New York, 1991.
5. Miller, Roger L., and David D. VanHoose: *Modern Money and Banking*, McGraw-Hill, New York, 1993.
6. Narodna banka Hrvatske, *Godišnje izvješće za 1994. godinu*, Narodna banka Hrvatske, Zagreb, 1995.
7. Privredni vjesnik: *Hrvatski financijski vodič 1995.*, Privredni vjesnik i Binoza Press, Zagreb, 1995.
8. Privredni vjesnik 5. prosinca 1994., (specijalni broj: Banke - Hrvatska i svijet), Zagreb.
9. Privredni vjesnik 9. listopada 1995., (poseban prilog: Banke - Hrvatska i svijet), Zagreb.
10. Santomero, Anthony M.: "Modeling the Banking Firm", *Journal of Money, Credit, and Banking*, vol. 16, br. 4, studeni 1984. (2. dio).

PRILOG

Tablica 1

Banka	Aktiva/tis.kn	strukt.	br. zap
Agro-obrtnička b. (ZG)	155481	0.27%	96
Alpe-Jadran b. (ST)	160242	0.28%	30
Bjelovarska b. (BJ)	362929	0.63%	145
Brodsko posavska b. (SB)	50653	0.09%	9
Centar b. (ZG)	123277	0.21%	37
Cibalae b. (VK)	631194	1.10%	256
Credo b. (ST)	44701	0.08%	11
Croatia b. (ZG)	1223841	2.13%	238
Čakovečka b. (ČK)	116653	0.20%	39
Dalmatinska b. (ZD)	1319594	2.30%	427
Dubrovačka b. (DU)	1077091	1.88%	310
Glumina b. (ZG)	107036	0.19%	15
Gospodarsko-kred. b. (ZG)	85516	0.15%	20
Gradska b. Osijek (OS)	160305	0.28%	57
Histria b. (PU)	6595	0.01%	5
HGB (ZG)	275428	0.48%	251
HPB (ZG)	294670	0.51%	104
Hypobanka (ZG)	34811	0.06%	20
Ilirija b. (ZG)	214091	0.37%	46
Istarska b. (PU)	1220164	2.13%	462
Istarska kreditna b. (Umag)	311019	0.54%	165
Jadranska b. (SI)	760250	1.32%	242
Karlovačka b. (KA)	742617	1.29%	278
Komercijalna b. (ZG)	100065	0.17%	124
Kreditna b. (ZG)	183913	0.32%	32
Kvarner b. (RI)	80446	0.14%	15
Međimurska b. (ČK)	631194	1.10%	244
Neretvanska gosp. b. (Ploče)	59474	0.10%	75
Partner b. (ZG)	128970	0.22%	25
Podravska b. (KC)	297253	0.52%	221
Požeška b. (PŽ)	270058	0.47%	139
Privatna austrij.-hr. b. (ZG)	11737	0.02%	1
Privredna b. (ZG)	17231768	30.02%	3678
Promdei b. (ZG)	214178	0.37%	34
Raiffeisenbank Austria (ZG)	57180	0.10%	1
Razvojna b. "Dalmacija" (ST)	7456	0.01%	7
Riadria b. (RI)	728831	1.27%	360
Riječka b. (RI)	3810363	6.64%	1751
Samoborska b. (ZG)	181081	0.32%	93
Sisačka b. (SI)	375496	0.65%	188
Slatinska b. (Slatina)	168310	0.29%	137
Slavonska b. (OS)	1932851	3.37%	660
Splitska b. (ST)	4967323	8.65%	1378
Štedbanka (ZG)	37393	0.07%	2
Trgovačka b. (ZG)	208371	0.36%	65
Trgov.-turist. b. (ST)	27060	0.05%	29
Varaždinska b. (VŽ)	1092939	1.90%	419
Vukovarska b. (VU)	349674	0.61%	82
Zagrebačka b. (ZG)	13410439	23.36%	4465
ZABA-Pomorska b. (ST)	944567	1.65%	215
Županjska b. (ŽU)	414104	0.72%	191
Ukupno	57400652	100.00	17894

Izvor: *Hrvatski financijski vodič 1995.*, Privredni vjesnik i Binoza Press, Zagreb, 1995.; *Privredni vjesnik 5. prosinca 1994.*, (specijalni broj: Banke - Hrvatska i svijet), Zagreb; *Privredni vjesnik 9. listopada 1995.*, (poseban prilog: Banke - Hrvatska i svijet), Zagreb.

Tablica 2

Banka	Zajm.k.	Dep.k.	spread
Agro-obrtnička b. (ZG)	14.52	7.25	7.27
Alpe-Jadran b. (ST)	27.66	6.46	21.2
Bjelovarska b. (BJ)	16.87	5.64	11.23
Brodsko posavska b. (SB)	15.86	6.23	9.63
Centar b. (ZG)	20.41	7.74	12.67
Cibale b. (VK)	19.33	5.40	13.93
Credo b. (ST)	23	3.58	19.42
Croatia b. (ZG)	19.95	7.61	12.34
Čakovečka b. (ČK)	18.29	7.37	10.92
Dalmatinska b. (ZD)	8.76	2.72	6.04
Dubrovačka b. (DU)	16.45	6.28	10.17
Glumina b. (ZG)	29.33	12.83	16.5
Gospodarsko-kred. b. (ZG)	15.15	1.7	13.45
Gradska b. Osijek (OS)	15	9.32	5.68
Histria b. (PU)	12.82	12.50	.32
HGB (ZG)	23.32	12.62	10.7
HPB (ZG)	11.78	3.52	8.26
Hypobanka (ZG)	15	3	12
Ilirija b. (ZG)	22.01	3.82	18.19
Istarska b. (PU)	22	4.91	17.09
Istarska kreditna b. (Umag)	10.28	3.44	6.84
Jadranska b. (ŠI)	9.66	5.14	4.52
Karlovačka b. (KA)	20	3.16	16.84
Komercijalna b. (ZG)	11.22	5.43	5.79
Kreditna b. (ZG)	17.72	9.06	8.66
Kvarner b. (RI)	11.09	7.63	3.46
Međimurska b. (ČK)	10.64	5.07	5.57
Neretvanska gosp. b. (Ploče)	17.68	3.63	14.05
Partner b. (ZG)	17	5.03	11.97
Podravska b. (KC)	9.04	5.21	3.83
Požeška b. (PŽ)	18.88	3.29	15.59
Privredna b. (ZG)	14.57	3.50	11.07
Promdei b. (ZG)	9.50	8.33	1.17
Razvojna b. "Dalmacija" (ST)	24.24	8.64	15.6
Riadria b. (RI)	17.52	4.36	13.16
Riječka b. (RI)	20	4.11	15.89
Samoborska b. (ZG)	28.29	2.25	26.04
Sisačka b. (SI)	10.63	2.88	7.75
Slatinska b. (Slatina)	12.45	4.25	8.2
Slavonska b. (OS)	16.35	3.87	12.48
Splitska b. (ST)	17.14	4.74	12.4
Trgovačka b. (ZG)	20.15	6.59	13.56
Trgov.-turist. b. (ST)	28.07	3.89	24.18
Varaždinska b. (VŽ)	11.36	1.26	10.1
Zagrebačka b. (ZG)	17	3.42	13.58
ZABA-Pomorska b. (ST)	10.32	3.64	6.68
Županjska b. (ŽU)	15	4.57	10.43
Prosjek	16.88	5.47	11.41

Izvor: Podaci Narodne banke Hrvatske